

2020 tél

MADÁRTÁVLAT

MADÁRGYŰRÜZÉS

4 Bódva-völgyi Madárgyűrűző Állomás

MADÁRTAN

8 Magyarországról kipusztult madárfajok: törpesas

PANNONEAGLE LIFE+

12 Rágcsálóirott szerek által okozott mérgezések Magyarországon

TERMÉSZETVÉDELEM

14 Újra együtt a rákosi viperaért

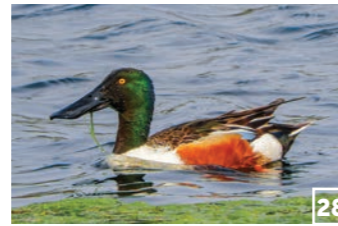
HÍREK

18 MME-hírek: 2020. július–szeptember

HELYI CSOPORTOK BEMUTATÁSA

24 A Kisalföldi Helyi Csoport tevékenysége 2015–2019 között

MADÁRTANI TÁJÉKOZTATÓ

28 A koronázóváros ékköve: a székesfehérvári Sóstó

30 Hírek

MADÁRGYŰRÜZÉS

32 Érdekes madármegkerülések

FAUNISZTIKA

35 Érdekes madármegfigyelések

MADÁRTANI TÁJÉKOZTATÓ

38 Érdekes madárfészkelések

BIRDLIFE

41 BirdLife Izland

43 Csipogó

Nádi sármány (fotó: Orbán Zoltán)

MÉHÉSZ, VADÁSZ, MADARÁSZ

Ha a címben szereplő szakterületekről esik szó, legtöbbször a természetvédelem, a méhészet és a vadászat között feszülő ellentétek, konfliktusok kerülnek előtérbe. Legyen az a méhészek problémája a gyurgyalagokkal, az illegális vadászat vagy a mérgezés. Ritkábban esik szó arról, ami összeköti a méhészeket, a vadászokat, a madarászokat és a természetvédőket.

Már sokszor írtam és beszéltem arról, hogy Európában a mezőgazdasági termelés iránya milyen kedvezőtlen következményekkel járt az elmúlt évtizedekben, hogyan csökkentek vészjóslóan az agrárterületekhez kötődő madárfajok állományai mindenfelé, és hogy ebben milyen nagy szerepe van a közös agrárpolitikának (KAP). Ezek a folyamatok nemcsak a madarakra hatnak, ugyanúgy jelentkeznek az apróvadak, valamint a rovarok állományának csökkenésében és a házi méhek pusztulásában is. Mezőgazdasági területeink természeti sokfélesége 30%-kal csökkent 15 év alatt, apróvadfajaink állománya vészesen fogyatkozik, a mezőgazdasági termelés alapjául szolgáló vadon élő és házasított beporzó rovarfajok állományai is aggasztóan alakulnak (75%-os csökkenés 30 év alatt). E tendenciák mögött sokféle tényező áll, egyesek hatása már egyértelműen bizonyított, másokról egyelőre csak sejtések vannak. Az egyértelmű, hogy a mezőgazdasági tájban a természetes élőhelyek eltűnése nagyon jelentős szerepet játszik, ugyanígy az intenzív gazdálkodás és az ezzel járó fokozott vegyszerhasználat is erősíti a kedvezőtlen folyamatokat.

A természetbarát gazdálkodás előtérbe helyezése és a támogatási rendszerek megfelelő átalakítása egyszerre segítené a vadgazdálkodást, a méhészeteket és a természetvédelmi célokat. Egy változatos, természetbarát módon kezelt mezőgazdasági tájban nagy tömegben fordulnak elő rovarok, egészséges beporzóállományok élnek, jelentős a nyúlspaporulat, a pacsirták tömegesen énekelnek, és megtalálják életterüket az olyan csúcsragadozók is, mint a parlasi sas. Ezt felismerve döntöttünk úgy közösen az Országos Magyar Méhészeti Egyesülettel és az Országos Magyar Vadászklubbal, hogy megfogalmazzuk közös álláspontunkat azokról a garanciákról, melyek ahhoz szükségesek, hogy a következő évtizedben a mezőgazdasági természeti sokféleség csökkenése megállítható legyen.

Ez az ágazatokon átívelő együttműködés reményt adhat a mezőgazdasági élőhelyeken fenyegető ökológiai válság elkerülésére, és hagyományteremtő lehet a jövőbeni együttműködések kialakítására, fejlesztésére nézve is. Úgy gondolom, hogy hosszú távon csak úgy érhetünk el célt, ha minél több személy és szervezet megtalálja az együttműködés útját a természet védelmének biztosítása, ezáltal egy fenntartható jövő elérése érdekében.

Halmos Gergő
üzgyvezető igazgató

MADÁRTÁVLAT – madártani és természetvédelmi folyóirat

XXVII. évf. 4. szám, ár: 890 Ft (MME-tagoknak térítésmentes)

KIADJA: Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület (MME) közhasznú társadalmi szervezet „A madárbarát Magyarorszáért!”

1121 Budapest, Költő utca 21., Tel.: (06-1) 275-6247 · Fax: (06-1) 275-6267 · www.mme.hu

FŐSZERKESZTŐ: Orbán Zoltán

ALAPÍTÓ FŐSZERKESZTŐ: Schmidt Egon 1994–1995

KORÁBBI FŐSZERKESZTŐK: Péchy Tamás 1996–2004; Ujhelyi Péter 2004–2011, 2013–2018; Orbán Zoltán 2012, 2018–

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG: Bodnár Katalin, Halmos Gergő, Haraszthy László, Orbán Zoltán, Vásony Petra

NYELVI KORREKTOR: Szűcs Katalin

TERVEZÉS, NYOMDAI ELŐKÉSZÍTÉS: Kitaibel Bt.

SZERKESZTŐSÉGI TITKÁR: Bányai Lászlóné

TERJESZTÉS: Harangi István

FELELŐS KIADÓ: Halmos Gergő MME ügyvezető igazgató

NYOMTATÁS ÉS KÖTÉS: Korrekt Nyomdaipari Kft.

FELELŐS VEZETŐ: Barkó Imre ügyvezető igazgató

ISSN 1217-7156

A címlapon: tengelic (fotó: Szabó Zsolt – birdphotography.hu). „Szüleim már több mint húsz éve etetik a kertjükben a madarakat, a fotó itt készült 2018. február 3-án, kora délután, fotós lessátorból.”

Köszönjük a birdphotography.hu madár- és természetfotókkal nyújtott segítségét!

MADÁRGYŰRÜZŐ ÁLLOMÁSOK MAGYARORSZÁGON VIII.

BÓDVA-VÖLGYI MADÁRGYŰRÜZŐ ÁLLOMÁS

[ALAPÍTVÁ: 1986]

A szalonnai gyűrűzőtábor története az Aggteleki Nemzeti Park megalakulásának évében kezdődött. Horváth Róbert, a nemzeti park akkori zoológusa – aki egyúttal az MME helyi csoportjának titkára is volt – olyan helyszínt keresett a területen, amely az akkor már működő néhány hazai tábor mintájára hosszú távon is üzemeltethető madárgyűrűző tábor létrehozására alkalmas. A választás végül a Bódva-völgy Szalonna és Perkupa községek közötti szakaszára esett, ahol 1986 szeptemberében és októberében kísérleti jelleggel került sor az első gyűrűzésekre.

A gyűrűzőállomás madártávlattól (fotó: Rózsa Sándor)

TÖRTÉNETI ÁTTEKINTÉS

A völgy itt összeszűkülő szakasza a Szalonnai-hegység és a Rudabányai-hegység közé ékelődik be. A kísérő domboldalakon jellemzően tölgyeseket láthatunk, a völgytalpon pedig kaszálók, cserjések, ligeterdőfoltok és időnként művelt, más években felhagyott szántók változatos mozaikja kíséri a Bódvát és holt medreit. Az első tábor még a Bódva jobb partján, nem védett területen rendezték, majd a következő évtől a helyszín átkerült jelenlegi helyére, a bal partra, mely már az Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság területéhez tartozik.

Az 1990-es évek elejéig a gyűrűzés az egyes években általában nem összefüggően, hanem két-három hosszabb-rövidebb időszakot lefedve zajlott nyár közepe és október vége között. 1993 óta azonban általában augusztus közepe és október vége között folyamatosan működik a gyűrűzőállomás. Fontos mérföldkő volt 2004, amikor csatlakoztunk a CES (a költési időszakban végzett „állandó ráfordítású” madárgyűrűzés a fészkelő állományok monitorozására – a szerkesztő megjegyzése), illetve

az Actio Hungarica programhoz is. Addig az időpontig minden gyűrűző a saját gyűrűivel jelölte a madarakat.

A 2000-es évek elejétől kezdtük használni a „Bódva-völgyi Madárvonulás-kutató és Természetvédelmi Tábor”, majd 2018 óta a „Bódva-völgyi Madárgyűrűző Állomás” elnevezést. A gyűrűzőállomás működtetését a kezdetektől az Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság és az MME Gömör-Tornai Helyi Csoportja közösen végzi. A szakmai munkában és üzemeltetésben jellemzően önkéntesek (középszintűek, egyetemisták, külsős szakemberek, családok) vesznek részt, így laikusok is megismerhetik munkánk lényegét.

A GYŰRŰZŐÁLLOMÁS NAPJAINKBAN

A helyszín Perkupa és Szalonna községek irányából egyaránt megközelíthető, mindkét irányból földúton. Ez esős időben sokszor nehézségekbe ütközött korábban, de pályázati forrásból néhány évvel ezelőtt a perkupai szakasz kritikus részeit zúzott kővel stabilizálni tudtuk. A gyűrűzőállomáson nomád

körülmények között folyik a munka, állandó építmények nincsenek, a felszerelés raktározása közösségi sátrakban történik. Ezek mellett asztalok, székek, padok állnak rendelkezésre. Elektromos áram a legutóbbi évekig egyáltalán nem volt. Ma már van két napelemünk, melyek segítségével este a világítást meg tudjuk oldani. A résztvevők elhelyezése is alapvetően sátrakban történik, de az utóbbi években beszereztünk egy fűthető jurtát, mely a késő őszi időszakban szálláshelyként használható. Tisztálkodásra egy közeli karsztforrásnál (Köszvényes-kút) vagy a Bódvában van lehetőség. Az ivóvízet is a karsztforrás biztosítja.

2004-ben, az Actio Hungarica programhoz történő csatlakozás évében harmincnégy standard hálóállást nevesítettünk, ezeken egy kivételével tizenkét méteres és egy hétméteres függőnyhálót használunk. A hálóállások többsége galagonyás-kökényes-borókás száraz cserjés (P2b), kisebb része mész- és melegkedvelő tölgyes (L1), illetve fűz-nyár ártéri erdő (J4) élőhelyen van. Az utóbbiak közül két háló a Bódva medre felett van kifeszítve. A hálóállások túlnyomó többségét standard hálóállásként használtuk már az 1990-es években is. 2007-től ezek egyikét emeletes hálóként használjuk, ahol 2018-ig két hagyományos háló volt egymás felett kifeszítve. Ezek mellett az ígéretesnek tűnő helyeken változó számban nem standard hálóállásokat is használtunk ebben az időszakban. Közülük 2018-tól hat újabbat emeltünk be a standard hálóállások közé, köztük egy emeletes hálót. Utóbbihoz 2018-ban pályázati forrásból új tartószerkezetet készítettünk, melyet azóta három hagyományos háló egymás fölé helyezésével lehet működtetni. A CES program során összesen nyolc állandó hálóállást használunk 2004 óta, melyek mindegyike működik az őszi időszakban is.

Ellenőrzés az emeletes hálónál (fotó: Papp Zoltán)

Egy feledhetetlen élmény (fotó: Nehéz László)

Munka a gyűrűzőasztalnál (fotó: Nehéz László)

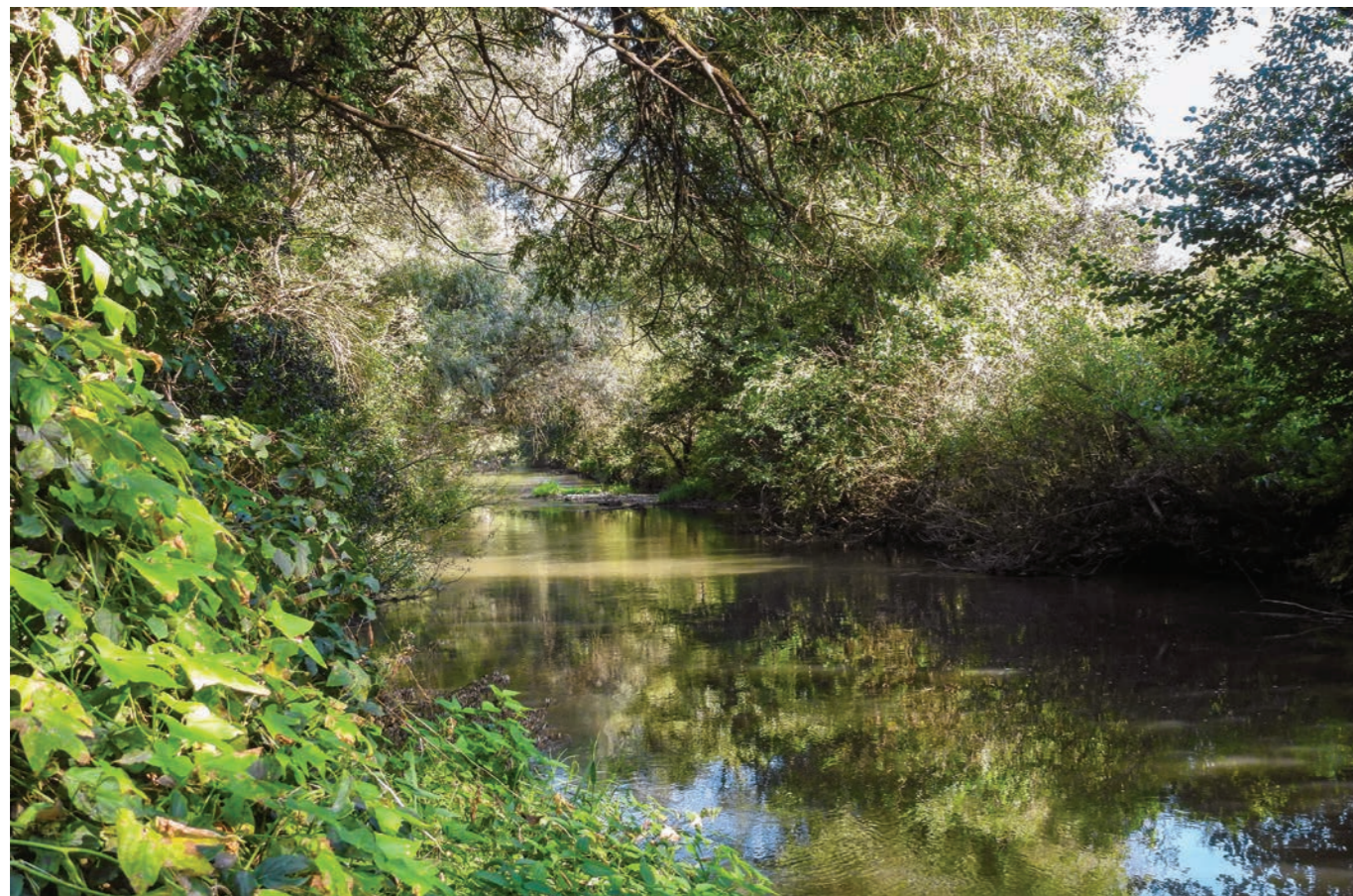
FŐBB EREDMÉNYEK

A madárgyűrűző állomáson 2019 végéig százkilenc madárfaj több mint 177 000 példányát gyűrűztük meg. A standard hálóállásokkal működő Actio Hungarica időszakában évente jellemzően hatezer-nyolcezer madárra került gyűrű. A legeredményesebb évben, 2019-ben 13 000-nél is több madarat gyűrűztünk. A legnagyobb példányszámban jelölt madárfajok 2019 végéig a következők voltak:

1. vörösbegy (45 050 pld.)
2. barátposzáta (37 626 pld.)
3. széncinege (14 090 pld.)
4. csilpcsalpfüzike (8742 pld.)
5. kék cinege (8241 pld.)
6. fekete rigó (6380 pld.)
7. énekes rigó (4661 pld.)
8. zöldike (4168 pld.)
9. ökörszem (3867 pld.)
10. erdei szürkebegy (3826 pld.)

Az évek során néhány ritkaságot is sikerült fognunk: törpekuvík (2018, a faj második hazai gyűrűzési adata), kékfarkú (2010, harmadik gyűrűzési adat), királyfüzike (2007, hatodik gyűrűzési adat), vándorfüzike (2008 és 2012, kilencedik és tizenharmadik gyűrűzési adata) és karmazsinpirók (1993, kilencedik gyűrűzési adat). Ezekon túl kisebb-nagyobb számban rendszeresen előkerülnek egyéb ritkábban fogható madárfajok is, mint a hegyi billegető, a nagy fülemüle, a réti tücsökmadár, a tüzesfejű királyka, a kormosfejű cinege, a kis légykapó vagy a bajszos sármány.

A Bódva szalonnai szakasza (fotó: Juhász Csaba)

Ma már egy fűthető jurta is rendelkezésünkre áll (fotó: Huber Attila)

A gyűrűzőállomáson 2019 végéig hetvenhárom külföldi gyűrűs madarat fogtunk vissza (nyolc európai országból), illetve százhuszonegy itt gyűrűzött madár került meg külföldön (tizenöt európai és egy ázsiai országban). A legtöbb külföldi vonatkozású adat a közeli szlovákiai Somodi (Drienovec) Madárgyűrűző Állomáshoz köthető, mely ugyancsak a Bódva-völgyben található. A külföldi gyűrűs madarak között olasz, spanyol és svéd gyűrűs madár is. A Szalonnán jelölt madarak közül számos példány a mediterrán országokban, főleg Olaszországban került meg. A legtávolabb megkerült madarunk jelenleg egy csilpcsalpfüzike, melyet 2430 km-re, Izraelben fogtak vissza.

A gyűrűzés és a megkerülés között eltelt idő alapján eddigi legidősebb madaraink a következők voltak (dölt betűvel szedjük azokat a madarakat, amelyek a gyűrűzési adatok alapján jelenleg az adott faj legidősebb hazai példányai): *barátcinege* (3311 nap), *szajkó* (3299 nap), *fekete rigó* (3111 nap), *ószapó*

A Bódva-völgy Szalonnánál (fotó: Huber Attila)

(2988 nap), barátposzáta (2955 nap), meggyvágó (2572 nap) és vörösbegy (2544 nap).

A gyűrűzőállomás munkájában a kezdetek óta ötven gyűrűző vett részt, közülük tízezer madárnál többet jelölt Farkas Roland, dr. Juhász Lajos, Huber Attila és Tóth László. Rajtuk kívül legalább tíz szezonban vett részt az itteni munkában Balácsi Péter, Csihar László, Gáti Eszter, dr. Horváth Róbert, Kerényi Zoltán, dr. Kováts Dávid, Staudinger István és Trungel László. A gyűrűzési adataink felhasználásával eddig tucatnál is több publikáció és néhány diplomamunka született. Főbb eredményeinket és az oktatási tevékenységünket egy 2014-ben megjelent tanulmánykötetben mutattuk be.

Iskolás csoport a gyűrűzőasztal körül (fotó: Huber Attila)

ISMERETTERJESZTÉS, KÖRNYEZETI NEVELÉS

A gyűrűzőállomás tradicionális tevékenysége a környezeti nevelés. Ennek keretében az idelátogató iskolás és óvodás csoportok közvetlen közelről ismerkedhetnek meg munkánkkal, és figyelhetik meg a befogott madarakat. Évente jellemzően 800–1200 környékbeli gyerek látogatja meg állomásunkat. A csoportok többnyire Perkupa településről, a Bódva-völgyi tanösvényen végighaladva, egy közel két kilométeres sétával közelítik meg a helyszínt. A tanösvény a környék legjellegzetesebb élőhelyeit és fajait mutatja be, melyet az állomásra beérve a korábbi évek madarait ismertető táblák egészítenek ki. A gyűrűzőállomás közelében néhány éve egy új, bokorlabirintus-tanösvényt is kialakítottunk, ahol interaktív játékok és információs táblák várják a látogatókat. A hozzánk látogató önkéntesek hosszú évekig különböző gyakorlati természetvédelmi programokban, így például lápterületek kezelésében vagy denevérszállások fenntartásában is részt vehettek. Az ismeretterjesztés jegyében az állomás az Európai Madármegfigyelő Napok program egyik rendszeres helyszíne is.

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Ezúton mondunk köszönetet mindazoknak a madárgyűrűző kollégáknak, akik az itt zajló szakmai munkában részt vettek. Nagy köszönet illeti az önkéntes madarászok nélkülözhetetlen és lelkes munkáját is, akik nélkül a gyűrűzőállomás zavartalan működése elképzelhetetlen lett volna. Külön köszönjük az Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság sokoldalú segítségét. Az Igazgatóság HUSK/1101/2.2.1. és SKHU/1601/1-1/065 kódszámú INTERREG-pályázataiból többek között függönyhálók vásárlására, az eredményeket bemutató tanulmánykötet kiadására, tanösvény építésére és felújítására, illetve a bevezető földút javítására került sor.

Huber Attila, Boldogh Sándor, Farkas Roland

Magyarországról kipusztult madárfajok

TÖRPESAS

A Madártávtal 2012. évi tavaszi számában kezdődött és a 2015. évi nyári számban befejeződött sorozatban bemutattam a történelmi időkől napjainkig terjedő időszakban Magyarországról kipusztult madárfajokat, kitérve ismételt megtelepedésük lehetőségére. A tizennégy fajból álló szomorú lista – tarvarjú, borzas gödény, rózsás gödény, fehérkarmú vércse, daru, reznek, siketfajd, kacagócsér, nyírfajd, pajzsoscankó, kövirigó, tavi cankó, kerti sármány, kékcőrű réce (megjelenésük sorrendjében) – sajnos tovább bővült a törpesassal és a nagy fülemülével.

Törpesas világos színváltozata (fotó: Gladys Klip)

Mindkét fajról elmondható, hogy legalább öt egymást követő évben egyetlen pár költését sem sikerült bizonyítani Magyarországon, ezért mindkettő felvehető a kipusztult fajok jegyzékébe. Tulajdonképpen már korábban is idetartoztak, de akkor még reménykedtünk abban, hogy rövid időn belül újra megtelepednek. Ebben a számban és a következőben ezt a két fajt és a kipusztulásukhoz vezető folyamatot mutatjuk be.

TÖRPESAS

A vágómadárfélék családjába tartozik, amely a legújabb rendszertan szerint már nem foglalja magában a sólyomféléket. A családba tartozó kétszázötven faj hatvankilenc nemzetséget alkot. Ezek egyike a törpesasoké, ahová öt fajt sorolnak. Közülük egy-egy faj él Ausztráliában, illetve Új-Guineában, kettő Afrikában, a közelmúltig nálunk is fészkelő törpesas (*Hieraaetus pennatus*) pedig három földrészen is megtalálható.

A törpesas földrésznön elsősorban a mediterrán térségben fészkel, de egykor még Lengyelországban is költött. Hatalmas elterjedési területe az Ibériai-félszigettől Kelet-Mongóliáig húzódik, amely kiterjed Észak-Afrikára is. Napjainkban hozzánk legközelebb Románia déli részén és a Balkán-félszigeten költ. Eurázsia összefüggő elterjedési területétől elszigetelten a Dél-afrikai Köztársaságban és Észak-Namíbiában is fészkel.

Miközben Kelet-Közép-Európából nemcsak Magyarországról, de Szlovákiából és Lengyelországból is kipusztult, Oroszországban a Volga folyót, az Urál hegységet és Nyugat-Szibériát magában foglaló elterjedési területe az utóbbi huszonöt évben másfélszeresére (!) növekedett. Spanyolországban és Bulgáriában pedig a fészkelő párok száma növekedett. Jelenleg Európában 23 000–29 000 pár fészkel, a világállománya pedig 75 000–95 000 párba tehető.

Törpesasélőhely a Bükk-hegységben (fotó: Szitta Tamás)

2020. TÉL

A FAJ MAGYARORSZÁGON

A törpesas hazánkban valószínűleg sosem volt gyakori költő madár, és a múltbeli fészkelésére vonatkozó adatok – minden bizonnyal ritkasága miatt – rendkívül szórványosak. Az 1950-es évektől 1988-ig terjedő időszakból elsősorban a Dunántúli- és az Északi-középhegységéből ismertünk fészkelő párokat, de bizonyítottan költött a Mecsekben, Tolna megyében és a Debreceni Erdőpusztákon is.

Észlelését jelentős mértékben megnehezíti, hogy gyakran nehéz felismerni. Két színváltozata van: a világos és a sötét. A reptében fekete-fehérnek látszó világos változat meghatározása könnyű, szemben a sötét színezetűekkel, melyek barnásak. Amikor a levegőben keringő madarak alsó teste árnyékban van, akkor nem láthatók a színeik, és ez, illetve az egerészölyvvel azonos mérete, továbbá alakja és az egyre csökkenő felismerési gyakorlat miatt a sötét színezetű példányok egy része biztosan elkerüli a figyelmünket.

UTOLSÓ HAZAI KÖLTÉSE

A törpesas utolsó biztos költése hazánkban 1988-ban volt, azóta csak egy-egy, ritkán két madár megfigyeléséről vannak adataink. 2005–2019 között mindössze negyvenkilenc esetben fordult elő Magyarországon. Ezeket a példányokat kevés kivételtől eltekintve május és július között figyelték meg. 2012–2014 között a Kiskunságban párban megfigyelt madarak alapján abban reménykedtünk, hogy megkezdődik a visszatelepülése, de ez sajnos nem következett be. Szlovákiában a Szalánci-hegységben 1989-ben, a Vihorlátton pedig 1991-ben költött utoljára.

MIÉRT TŰNT EL A HAZAI ÁLLOMÁNY?

A törpesas fán fészkelő, aktív fészkeépítő madár, de előfordul, hogy más ragadozómadár-fajok, esetleg a fekete gólya fészket foglalja el és tatarozza. Bár a középhegységi erdőkben folyó gazdálkodás számos esetben kedvezőtlenül hat az ott fészkelő

nagy testű madarakra, nem ismerünk olyan esetet, amikor a költésük gazdálkodás miatt lett volna sikertelen.

Fészkei a legtöbb esetben a párok eltűnése után még hosszú éveikig megmaradtak, azaz a gazdálkodás nem érintette ezeket az erdőrészeket. Kijelenthetjük, hogy egykori fészkelőhelyein nem következtek be olyan változások, amelyek magyarázatul szolgálnának a kisszámú fészkelő állomány felmorzsolódására.

A törpesas rendkívül ügyes vadász. Kis természetnek köszönhetően gyors és fordulékony, ezért sok madarat képes röptében is elfogni, de a földön mozgó emlősöket is könnyedén zsákmányolja. Magyarországon ugyan sosem végeztek részletes táplálékvizsgálatot, de az alkalmi fészkekellenőrzések során az ott talált táplálékmaradványok alapján tudjuk, hogy a frissen kirepült seregélyeket és más rigó méretű madarakat könnyedén zsákmányolta, és a pockok, illetve az ürgék is rendszeres táplálékát képezték. Napjainkban ugyan az ürge hazai állománya sokkal kisebb, mint amilyen az 1980-as években volt, de annak fogyatkozása a törpesas eltűnése után kezdődött. Ezek alapján nem valószínű, hogy a törpesas Kárpát-medencéből történő eltűnése összefüggésben lenne a rendelkezésre álló táplálék mennyiségével. Azt azonban nem zárhatjuk ki, hogy akár a fészkelőterületen, akár a vonulás során vagy a telelőhelyen nem vettek fel azokból a zsákmányállatokból, amelyekből olyan vegyszerek jutottak a szervezetükbe, amelyek kedvezőtlenül befolyásolták a költések sikerességét.

A Pilisben ellenőrzött fészkből öt évben repült egy vagy két fióka, míg három évben sikertelen volt a pár. Szlovákiában harminchárom költésből tizenkettő volt eredménytelen. Mivel a térségünkben fészkelők száma mindig is alacsony volt, feltételezhető, hogy sosem képeztek önálló – elszigetelt – állományt, a távolabbi térségekből származó madarak is megtelepedtek a Kárpát-medencében. Bár a kevés költési sikerességre vonatkozó adat alapján nem lehet érdemi következtetéseket levonni, különösen akkor, ha nem ismerjük a kirepült fiatalok túlélési esélyeit, nem valószínű, hogy ez a tényező lenne eltűnésének okozója.

A törpesas hosszú távú vonuló madár, életének nagyobb részét a költőhelytől távol tölti. A fiatalok valószínűleg csak hároméves korukban kezdenek költeni. A kirepülés utáni tartózkodási helyüket pontosan nem ismerjük, nem tudjuk, hogy milyen arányban érik el az ivarérettséget, és azt sem, hogy mennyire

- Sötét színváltozatú törpesasok (fotó: Alberto García Santervás)
- ↓ Törpesas kakukkot tép (fotó: Nagy Attila)

Törpesastojások, a fészkek anyagától kissé zöldre színeződve (fotó: Bagyura János)

területhűek. Feltételezhető, hogy az egyre fogyatkozó állományokban mind nehezebben találnak párt az ivarérett egyedek, és ezért inkább oda települnek, ahol nagyobb az állomány sűrűsége. A minimálisra fogyatkozott állomány esetében ezért az elvándorlás is hozzájárulhat a további fogyatkozáshoz.

Számos további potenciális veszélyeztető tényezőt elemezve (pl. áramütés, mérgezés, járművekkel történő ütközés) sem találunk egyértelmű magyarázatot a fészkelő párok eltűnésére.

MIBEN REMÉNYKEDÜNK?

Az utóbbi néhány évtizedben a szemünk láttán lezajlott változások alapján tudjuk, hogy élővilágunk összességében zsugorodik, a biológiai sokféleség csökken. Nemcsak a fajok és az

Törpesasfióka (fotó: Bagyura János)

egyedek száma fogyatkozik, de sokszor elterjedési területük is jelentősen zsugorodik. Mindezek ellenére a ragadozó madarak védelme terén – úgy Magyarországon, mint Európa más részein – jelentős eredményeket sikerült elérni. A közvetlen kipusztulás szélére sodródott hazai és európai rétisasállomány látványosan megerősödött, de ugyanez mondható el a parlagi sasról is. A Magyarországról kipusztult vándorsólyom és a vörös kánya visszatelepült, és állományuk fokozatosan tovább erősödik.

A bulgáriai törpesasállomány növekedésétől várhatjuk, hogy szétterülése megindul észak felé, és ez a folyamat egyszer hozzánk is eléri. Sajnos az valószínűtlen, hogy a hatalmas ibériai állományból származó újonnan kialakuló párok a Kárpát-medencében telepednének meg.

Hangsúlyozni kell azonban azt is, hogy a felsorolt ragadozómadár-fajok állományának megerősödése nem jelenti azt, hogy az élőhelyek állapota megnyugtató lenne. A biológiai sokféleség csökkenése, különösen az agrárjellegű élőhelyeken, drámai mértékű. Ennek a folyamatnak a visszafordításához azonban új szemléletre, határozott lépésekre lenne szükség, elsősorban a vegyszerekre alapozott mezőgazdálkodásban, illetve a klímaváltozás hatásainak mérséklésében. A biológiai sokféleség megőrzése érdekében az egyes fajok fenntartására szánt forrásokat mind hazai, mind EU-s szinten két nagyságrenddel kellene növelni.

Haraszthy László

RÁGCSÁLÓIRTÓ SZEREK ÁLTAL OKOZOTT MÉRGEZÉSEK MAGYARORSZÁGON

Az emberiséget évszázadok óta kíséri a rágcsálók kártétele, amely gazdasági és humánegészségügyi szempontból egyaránt komoly kihívást jelent. A lakossági és mezőgazdasági védekezéshez napjainkban egyaránt a kémiai módszerek a legelterjedtebbek, bár léteznek ökológiai megoldások is, amelyek révén korszerű hulladékkezeléssel, a megfelelő talajműveléssel és a természetes ragadozókat segítve kontrollálható a kártétel. Magyarországon elsősorban a mezei pocok és a mezei hörcsög felpusztult, úgynevezett gradáló állományait gyérítik a gazdák (az utóbbi fajt annak globális csökkenése miatt az IUCN idén a kritikusan veszélyeztetett kategóriába sorolta).

A VÉRALVADÁSGÁTLÓK A LEGELTERJEDTEBBEK

A rágcsálók ellen alkalmazott szerek közül elterjedtek a véralvadást gátló szerek, amelyek hatóanyagai gátolják a K-vitamin által szabályozott véralvadási faktorokat, így a felvett dózistól függően belső vérzést okoz, amely kondícióróláshoz és végső soron az egyed pusztulásához vezet. Megkülönböztetünk első és második generációs véralvadást gátló szereket.

ELSŐ GENERÁCIÓS HATÓANYAGOK

Az első generációsok közé a warfarin, a klórfacinon és a difacinon, a második generációsba pedig a brodifakum, a bromadiolon, a difetialon és a difenakum tartozik. Az első generációs szerek ugyan kevésbé toxikusak, de így is képesek tömeges mérgezést okozni: 2014-ben egy warfarintartalmú készítmény tíz mezei nyúl elhullását okozta a Bács-Kiskun megyei Vaskúton, míg a Hajdú-Bihar megyei Balmazújvárosban klórfacinontartalmú Redentin hetvenöt daru pusztulását eredményezte. Ugyanabban az évben több készítmény engedélyét is szigorították, felülvizsgálták.

MÁSODIK GENERÁCIÓS SZEREK

A második generációs véralvadást gátlók akár két nagyságrenddel mérgezőbbek lehetnek, könnyebben halmozódnak fel élő szervezetekben, és a tápláléklánc felfelé haladva nagyobb

Rágcsálóirtó szer miatt elpusztult parlagi sas (fotó: Deák Gábor)

arányban okozhatnak másodlagos vagy harmadlagos mérgezéseket. A második generációs brodifakumtartalmú Prokum B nagy dózisu illegális alkalmazása például közel száz példány őz és mezei nyúl tömeges pusztulásával járt Orosháza közelében 2015-ben. Ez a szer az előírásnak megfelelően kizárólag belterületen, kisebb dózisban használható, így külterületi alkalmazása tilos. Sajnálatos módon az esetet követően a mérgező történő visszaélés büncselekményét nem sikerült bizonyítani, így kizárólag növényvédelmi bírság került kiszabásra. A Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal (NÉBIH) munkatársai által a Magyar Állatorvosok Lapjában közölt tanulmány alapján 2010 és 2016 között hat őz, két róka, egy-egy vidra és farkas májából vagy gyomortartalmából vett minta is igazolta két második generációs véralvadást gátló, a brodifakum vagy bromadiolon okozta mérgezést.

Bár ezek a számok nem közelítik meg a tömeges mérgezést okozó esetek nagyságrendjét, fontos kiemelni, hogy a vadvilágban előforduló mérgezéseknek feltehetően csak a töredéke kerül diagnosztizálásra. A világ több országában szintén leírták a második generációs véralvadást gátlók által okozott, nem célfajokat érintő másodlagos-harmadlagos mérgezéseket: Új-Zélandon olyan inváziós emlősfajok ellen alkalmaznak nagy mennyiségben brodifakumtartalmú szereket, amelyek a

helyi kutatások szerint számos madár-, kételtű- és gerinctelenfaj esetében okoznak másodlagos mérgezést. Érdekes adalék, hogy a helyi hatóság nem javasolja a mérgezett csalétek két kilométeres közeléből származó vad árusítását sem. Angliában a helyi természetvédelmi szervezetek a hatóságokkal együttműködve évek óta végeznek ragadozó madarakat érintő országos vizsgálatokat. A 2011-es évi jelentés alapján az elhullott gyöngybaglyok 84%-ában, a vörös kányák 94%-ában, a vörös vércsék 100%-ában találtak kimutatható koncentrációban bromadiolont, brodifakumot és egyéb második generációs véralvadást gátló szereket.

HELICON LIFE+ ÉS MÉRGEZÉSMEGELŐZÉSI MUNKACSOPORT

Az MME az Európai Unió által finanszírozott Helicon LIFE+ projekt (2012–2016) keretein belül hozta létre a Mérgezésmegelőzési Munkacsoportot, hogy fellépjen a Magyarországon tapasztalt illegális mérgezések ellen, amelyek a fokozottan védett parlagi sas számára az egyik fő veszélyeztető tényezőnek számított. A projektben az MME mellett a Hortobágyi, a Bükki és a Körös-Maros Nemzeti Park Igazgatóság, a Budapesti és Jászberényi Állat- és Növénykert, az Országos Magyar Vadászkamara, a Nemzeti Nyomozó Iroda és a Természetfilm.hu is részt vett.

A természetvédelmi célok egyik elemeként egy kutyás egységet is kiképeztek specifikusan a leggyakrabban használt idegmérgek és az állati tetemek felkutatására. Falco, a német juhászkutya és vezetője, Deák Gábor, az MME munkatársa ezt követően három és fél év alatt több mint ötszáz terepi ellenőrzést hajtott végre, és mintegy kétszáz mérgezett állatot és csalétket találtak. A projekt sikeresen zárult, több bírósági ítélet is született az elkövetők ellen, az idegmérgekkel elkövetett illegális mérgezések száma pedig jelentősen csökkent, de azok továbbra sem szűntek meg teljesen.

PANNONEAGLE LIFE+

Hasonló célkitűzésekkel, a Helicon LIFE+ folytatásaként indult 2016 utolsó negyedévében a PannonEagle LIFE+ projekt (2016–2022), amely immáron szlovák, osztrák, cseh és szerb szervezetekkel folytatja a parlagisas-védelmi és mérgezésmegelőzési munkát.

Az együttműködő partnerek több hasznos intézkedés mellett újabb keresőkutyákat képeztek ki, rendőrségi és állatorvosi mérgezési protokollokat dolgoztak ki, valamint közös adatbázisban gyűjtik a mérzéshez és egyéb büncselekményekhez köthető eseteket. Részben az új projektnek is köszönhetően derült ki, hogy a parlagi sást is egy újabb mérzési hullám fenyegeti: 2017-ben a Vasvári Miklós ornitológusról elnevezett, nyomkövetővel ellátott parlagi sást a Bükki Nemzeti Park Igazgatóság közephegységi erdejében találták meg elpusztulva. A jeladó jelei alapján visszakövethető volt, hogy egy nappal korábban még innen kétszáz kilométerre, Battonya külterületén, Békés megyében tartózkodott, ahol egy másik fajtársa is kézre került, amely néhány nap múlva az állatorvosi kezelés ellenére szintén elpusztult. A NÉBIH laborvizsgálatai később igazolták, hogy mindkét madárral brodifakumtartalmú rágcsálóirtó szer végzett. Sajnos nem egyedi esetről volt szó, az MME mérge- és tetemkereső kutyás egységét a következő években egyre több

Rágcsálóirtó szer illegális kijuttatása (fotó: Fatér Imre)

Hörcsögjárat rágcsálóirtószert-pellettal (fotó: Fatér Imre)

Falco a megtalált parlagi sással (fotó: Deák Gábor)

olyan esetről értesítették, ahol később a tetemekből szintén az említett véralvadást gátló jelenlétét mutatták ki, 2020 tavaszáig már összesen tizenhárom parlagi sas, egy rétisas, három uhu és három egerészölyv pusztulásához járult hozzá.

A romló tendenciát látva az MME az Agrárminisztérium illetékes főosztályaival egyeztetést kezdeményezett, hogy közösen keressenek megoldást a problémás szerek felhasználásának szigorúbb ellenőrzésére, és azok szisztematikus, több fajtacsoporthoz tartozó vizsgálatára.

Nem kérdés, hogy a rágcsálóirtó szerek komoly veszélyt hordozhatnak mind a madárvilág, mind a vadászható fajok esetében, így ez ügyben az ágazatoknak közösen kell fellépniük. Minél több gyanús esetet sikerül megvizsgálni, annál pontosabb képet kaphatunk az élővilágot érintő valós kockázatról, és amennyiben indokolt, az említett szerek engedélyét felül kell vizsgálni.

Árvay Márton, Deák Gábor, Horváth Márton

AZ MME TOVÁBBRA IS VÁRJA A MÉRGEZÉSGYANÚS ESETEK BEJELENTÉSÉT A [+36]20/251-4404 TELEFONSZÁMON ÉS A MERGEZES@MME.HU E-MAIL-CÍMEN.

ÚJRA EGYÜTT A RÁKOSI VIPERÁÉRT

A hazai, rendkívül sérülékeny rákosivipera-állományok megőrzése és hosszú távú védelme érdekében indult el 2019 év végén „A rákosivipera természetvédelmi helyzetének javítása a pannon régióban” című LIFE projekt, mely a faj védelmének történetében – 2004 és 2009 után – az Európai Unió által támogatott harmadik periódus.

A rákosivipera legfeljebb hatvan centiméteresre nő, izmos, zömök, rejtőzködő életmódú kígyó. Jellegzetes szürke vagy szalmasárga alapszínű a tarkától a fark végéig húzódik sötét színű cikkcakkmintázata, mely segítségére van abban, hogy a fűben elbújva minél észrevétlenebbül mozoghatson élőhelyén, a nedves és száraz gyeptípusok alkotta, zombékos szerkezetű réteken, legelőkön, mocsaras, magassásos területeken. A 20. században teret hódító nagyüzemi mezőgazdaság és a gyepterületeket megszüntető tájhasználat, valamint a lecsapolások következtében beszűkültek és eltűntek a rákosivipera igényeinek megfelelő élőhelyek. Magyarországon csupán a Duna–Ipoly (DINPI), a Kiskunsági (KNPI) és a Fertő–Hanság Nemzeti Park (FHNPI) egyes területein maradtak fent egymástól elszigetelt, kis méretű állományai.

TERMÉSZETVÉDELMI BEAVATKOZÁSOK

A projekt során a legfontosabb feladat a viperák élőhelyeinek megőrzése és lehetőség szerinti növelése, amely csak a gazdálkodókkal történő együttműködéssel érhető el. Ez a rákosivipera élőhelyein hagyományos, szarvasmarhával, esetenként juhokkal és bivalyokkal történő legeltetésre alapuló terület-használatot jelent, amelyet kiegészíthet egyéb élőhelykezelés: szükség esetén megfelelően időzített kaszálás, valamint a nem őshonos, inváziós növényfajok irtása. A projekt megvalósításának egyik első lépéseként a DINPI megvásárolt egy állattartó telepet, mely biztosítja az Ócsa és Inárcs közötti megmaradt gyepterületek kíméletes kezelését garantáló legelő állatállomány megfelelő tartási körülményeit. A Bagi-tanyán a későbbiekben a tevékenységet bemutató kiállítás kialakítására

Drónfelvétel egy kiskunsági élőhelyről (fotó: Zvara Gábor)

is sor kerül majd, így a látogatók betekintést nyerhetnek a telep működésébe is.

MONITORING ÉS KUTATÁS

Az elvégzett élőhelykezelések hatékonyságának és a faj igényeinek minél pontosabb megismerése érdekében a projektben részt vevő nemzeti parkok (DINPI, KNPI és FHNPI) projektterületein szakemberek végzik a rákosivipera-állományok és az élőhelyek botanikai vizsgálatát, az ott megtalálható egyéb hüllő- és kisemlősfajok, valamint a viperák fő táplálékbazisát képező egyenesszárnyúak felmérését.

Az eredmények és az eddigi tapasztalatok alapján a rákosivipera által lakott vagy arra alkalmasnak tűnő gyepterületek megfelelő kezelését anyagi ösztönzéssel biztosító agrár-célprogram kidolgozását is célul tűztük ki. Ezenkívül fontos feladatunk a Rákosivipera-fajmegőrzési terv megújítása is, melyben a jelenlegi állapot leírásán túl közép- és hosszú távú természetvédelmi célokat is megfogalmazunk.

A projekt innovatív elemekben is bővelkedik. Reményeink szerint a rákosivipera minél pontosabb és gyorsabb felkutatásában lesz majd segítségünkre az országban egyedülálló módon, elsőként speciálisan erre a feladatra kiképzett keresőkutya alkalmazása. A KNPI megbízásából nemrég megkezdődött tréning során a kutya különböző helyzetekben megtanulja azonosítani a rákosivipera jellegzetes szagát, majd ennek magabiztos elsajátítása után szabad területen keresi a kiképző által elrejtett, biztonságosan elhelyezett élő állatot. Terveink

Rákosi viperák szabadon engedése 2020 júliusában a Fertő–Hanság Nemzeti Parkban (fotó: Egerer Anna)

szerint a képzés végére a kutya alkalmas lesz az élőhelyeken a zombékok között vagy a föld alatt, üregekben megbújó állatok felkutatására és jelzésére, megkönnyítve ezzel a terepen dolgozó szakemberek munkáját.

TÚLTARTOTT SZŐRMÉS RAGADOZÓK ÁLLOMÁNSZABÁLYOZÁSA

A rákosivipera által lakott élőhelyeken végzett vizsgálatok kimutatták, hogy a ragadozók jelenléte olyan veszélyforrás, mely fenyegeti a faj megerősítését célzó beavatkozások sikerét. Elsősorban a róka, a borz és a vaddisznó van jelen igen nagy egyedszámban ezeken a területeken. Ha ezek az emlősök rátalálnak egy viperák lakta élőhelyre, napok alatt hatalmas károkat tudnak okozni az ott élő állományban. A ragadozónyomás csökkentése érdekében a projekt során a vadgazdálkodókkal együttműködve, természetvédelmi szempontokat figyelembe

Rákosi vipera a Fertő–Hanság Nemzeti Parkban

Augusztusban született viperák a Rákosivipera-védelmi Központban (fotó: Halpern Bálint)

vevő, fenntartható ragadozógyérítés, illetve vadkizáró kerítések telepítése zajlik az élőhelyeken. Az egyes vadásztársaságokkal megkötött együttműködési megállapodások részeként a projekt eszközöket biztosít a feladathoz, míg az eredményekről folyamatos tájékoztatást kapunk a vadászatra jogosultaktól.

A RÁKOSIVIPERA-VÉDELMI KÖZPONT FELÚJÍTÁSA

A 2004-ben a KNPI területén megépült és azóta is működő Rákosivipera-védelmi Központ adja fajmegőrzési programunk gerincét. A központ megnyitása óta eltelt tizenhat év során a viperáknak otthont adó szabadtéri terráriumok elhasználódtak, így indokoltá vált felújításuk, illetve cseréjük. A feladat nehézsége, hogy a munkálatok mellett a folyamatos tartást és tenyésztest továbbra is garantálnunk kell, ezért a felújítást két lépcsőben hajtuk végre. A munka első fázisában a terráriumok felét lebontottuk, majd lelkes önkénteseink segítségével hetven darab új terráriumot építettünk, melyek még hosszú évekig adnak lehetőséget az itt élő állatok biztonságos, szakszerű

elhelyezésére. Jövőre, a munka második ütemében a megmaradt terráriumok helyére is újak kerülnek, és a hermetikus ragadozókizárást biztosító kerítés cseréjére is sor kerül. Ezekkel a munkálatokkal párhuzamosan tervezzük oktatótermünk megújítását is, így remélhetőleg a munkálatok lezárultával a központ ismét megnyithatja kapuit a látogatók előtt.

Az egész éves munka számokban is kifejezhető. A központban az idei év során is sikerrel szaporodtak a rákosi viperák, huszonnyolc nőténytől kétszáznyolcvanhat vipera született, így a központ 2004-es megnyitása óta eltelt tizenhat év alatt már több mint 3500 rákosi vipera látta meg a napvilágot az intézmény terráriumában. Az újszülöttek átlagos súlya 2,8 g, átlagos hossza pedig 14,5 cm volt, és a legnagyobb részük augusztus 10-e körül született. A párzás pontos időpontja egy esetben volt ismert, ekkor a vemhességi idő százharminckét nap volt.

SZAPORULATKIHELYEZÉS

Projektünk egyik legfontosabb eleme a Rákosivipera-védelmi Központban tenyésztett viperák szabadon engedése az arra alkalmasnak ítélt élőhelyeken. A 2010 óta folyamatosan zajló tevékenységünk részeként idén júliusban az FHNPI területén ötven, a központban született és nevelkedett kígyót engedünk szabadon. Az állatokat egy korábban szántóként használt, élőhely-rekonstrukcióval helyrehozott, fokozottan védett, körbekerített gyepterületre és egy már régebbi viperaélőhelyre helyeztük ki a számukra védelmet és nyugalmat biztosító mesterséges teletüregbe.

JELADÓS NYOMKÖVETÉS

A szabadon engedett viperák közül öt egyedet a Fővárosi Állat- és Növénykert állatorvosi csapata rádiós jeladóval látott el, melyet egy alátámasztós műtét során a hasüregbe helyeztek. Sokéves tapasztalatok mutatják, hogy az állatok a műtét után tökéletesen meggyógyulnak, és semmilyen hátrányt nem jelent

Dr. Sós Endre ultrahangos vizsgálatot végez egy nőtényi rákosi viperán a Fővárosi Állat- és Növénykertben (fotó: Egerer Anna)

↑ Terepi adatfelvétel (fotó: Szommer Tamás)
 ↓ Rádiótelemetriás jeladóval ellátott rákosi viperák monitorozása (fotó: Halpern Bálint)

Rákosi viperák szabadon engedése 2020 júliusában a Fertő–Hanság Nemzeti Parkban (fotó: Kiss Viktória)

számukra a nagyjából másfél centiméteres nagyságú jeladó. Ez az apró eszköz a szakemberek számára azonban kulcsfontosságú információkkal szolgál a faj túléléséről, mozgásmintázatáról, területhasználatáról és viselkedéséről. Szintén az innovatív módszertani elképzeléseink között szerepel egy automatizált adatgyűjtésre fejlesztett rádiótelemetriás rendszer kiépítése, mely megkönnyítené a jeladós kígyók zavarásmentes, folyamatos nyomon követését, és lehetővé tenné a minél pontosabb adatgyűjtést.

A LAKOSSÁG TÁJÉKOZTATÁSA

A rákosi viperáért végzett munkánk sikerességének elengedhetetlen feltétele a lakosság támogatása, bár egy kígyó elfogadtatása és megszerettetése nem könnyű feladat. Ahogy a korábbiakban, úgy most is célul tűztük ki a lakosság minél szélesebb körű tájékoztatását a faj hazai előfordulásáról, életmódjáról, valamint a védelmi munkáról.

Ennek egyik elemeként megújult a projekt arculata, a régi logót új, modernebb címer váltotta fel. A Fővárosi Állat- és

Növénykert aktív részvételével az úgynevezett jeles napokra időzített rendezvényekkel készültünk, de a vírushelyzet egyelőre sajnos elnapolta ezeket az eseményeket.

Az oktatási és kulturális intézményekbe szánt regionális információs kampányunk egyik fontos elemeként ősszel elkészült az öt darab roll-upból álló vándorkiállítás, mely fotókkal és grafikákkal illusztrálva mutatja be a hazánkban fokozottan védett rákosi vipera védelmének történetét, a faj élőhelyét és életmódját, emellett betekintést nyújt a projekt és a Rákosi-vipera-védelmi Központ működésébe is. Az országosan elérhető kiállítás célja, hogy minél több gyermek és felnőtt ismerje meg ezt a különleges fajt, és fogadja el a rákosi viperát mint hazánk élővilágának fontos és nélkülözhetetlen tagját.

Mindeközben a 2020-ban az év hullőjének választott keresztes vipera megismertetése céljából életre hívott „Nem mind mérges, ami fekete” nevezetű kampány részeként elkészült a hazánk hét kígyófaját bemutató vándorkiállítás, melyben szintén helyet kapott a rákosi vipera. A bemutatóanyagokat országsszerte térítésmentesen bocsátjuk az oktatási intézmények rendelkezésére, igény esetén a hazai hullőket és kételtűeket bemutató ismeretterjesztő előadással egybekötve.

Szintén kommunikációs kampányunk részét képezi az MME gyermekhonlapjának rákosi vipera-tematikájú aloldala (csipogo.hu/rakosivipera), mely színes, játékos formában ismerteti meg az érdeklődőt ezzel a nem mindennapi hullőfajjal.

Munkánk friss híreiről, történéseiről, érdekességeiről folyamatosan beszámolunk a projekt honlapján (www.rakosivipera.hu), valamint Facebook-oldalunkon, melyet a <https://www.facebook.com/hungarian.meadow.viper> címen érhetnek el.

Bízunk benne, hogy jövő év tavaszán az érdeklődők testközelből is megismerhetik hazánk e fokozottan védett hullőjét és a megőrzése érdekében végzett munkát valamelyik jeles naphoz kapcsolódó rendezvényünkön vagy a Rákosivipera-védelmi Központban rendezendő nyílt napunkon.

Vándorkiállítás a rákosi viperáról (fotó: Halpern Bálint)

Halpern Bálint, Egerer Anna

MME

2020. július–szeptember

HÍREK

Az MME a harminc helyi csoport alkotta országos hálózat keretében végzi a legkiterjedtebb természetvédelmi és szemléletformáló munkát. Belépéskor tagjaink automatikusan a lakóhelyükhöz legközelebbi csoporthoz kerülnek, de természetesen lehetőség van a kérésnek megfelelő csoportba kerülésre is. A helyicsoport-hálózatról és programjairól az MME-honlap (mme.hu) kezdőoldalán (Helyicsoport-hírek és Eseménynaptár, valamint térkép lent) lehet tájékozódni. Amennyiben szeretne bekapcsolódni a csoportja munkájába, kérjük, vegye fel a kapcsolatot a helyi tisztségviselővel, és iratkozzon fel a levelezőlistára is.

BARANYA MEGYEI CSOPORT

Március elejéig újabb ötvennyolc műfészkek kihelyezésével bővítettük a vörös vércsék fészkelési lehetőségeit, így Baranyában már 772 odú várta költésre a madarakat. Az odúfoglalási arány (33,5%) minden eddiginél magasabb volt. A 259 lakott odúban 234 pár vörös vércse és harminc pár erdei fülesbagoly tojáskrakását figyeltük meg. A bagolyfiókák kirepülése után ezúttal öt odúban telepedtek meg vércsék is. Érdekes, hogy három odúban a vércsék kétszer is költöttek. Az odúfoglaló vércsepárok száma 24,5%-kal haladta meg a tavalyit. A 169 eredményes költés során 763 fióka repült ki, ezzel a kirepülő fiókák száma a 2005-ös kezdetektől számítva 2300-ra emelkedett.

A járványhelyzet miatt a tavaszi gyűrzés félbeszakadt a Sumonyi Madárvonulás-kutató Állomáson. Tartottunk attól, hogy a hagyományos nyári-őszi táborunkat sem tudjuk megszervezni, de szerencsére a kormányzati intézkedések ezt lehetővé tették. Az immár 40. évadjába lépő tábor július 26-án kezdte el. A lebonyolítás során különös tekintettel vagyunk a táborozás során betartandó járványügyi megelőző szabályokra. Ezt figyelembe véve idén a táborban nem fogadunk sem egyéni, sem csoportos látogatókat. A táborozásban csak az előzetesen regisztrált táborozók vehettek részt.

Augusztusban befejeztük a 2019. évi madárfaunisztikai adatok rendszerezését. Önkénteseink tavaly 3324 jelentést küldtek be számítógépes nyilvántartásunk számára. A jelentések összesen 24 034 adatot tartalmaztak. A terepbejárások 207 baranyai település közigazgatási területét érintették. A felmérések során 208 madárfaj előfordulását bizonyítottuk. A megfigyelt madarak összes száma 2 370 340 példány volt. A megyében ritkán számító fajok közül az alábbiak kerültek távcsöveink elé: füles vöcsök, énekes hatyú, kis hatyú, vörösnyakú lúd, mandarinréce, fakó rétihéja, parti lile, kis póling, gulipán, szarcsensirály, kis csér, kis légykapó és kis örgébics.

A negyvenéves fennállását ünneplő Sumonyi Madárvonulás-kutató Állomás energiaellátását a nyári táborozási időszakban eddig áramfejlesztő segítségével oldottuk meg. Ősztől tavaszig viszont csak a hagyományos világítóforrásokra (gyertya, fejlámpa stb.) támaszkodhattunk. Ennek a romantikának azonban vége! Cégek és magánszemélyek felajánlásából szeptember folyamán megvalósult egy napelemes

rendszer kiépítése, így az állomás működése a jövőben már környezetbarát módon, megújuló energiaforrásból történik.

Bank László

BÜKKI HELYI CSOPORT

A terepszegzon második felében is több programot és tábor szerveztünk. Július közepén a Borsodi-Mezőségen kékvércsetelep-ellenőrzésen és fiókagyűrzésen vehettek részt az érdeklődők. A BNPI támogatásával hetedik alkalommal rendeztük meg a Tiszalúci Gyűrűzötáborot, ahol huszonnyolc faj több mint hatszáz egyedét jelöltük. Megkerülések közül a legérdekesebb egy függőcinege volt, amelyet 2016 novemberében gyűrtünk a szegedi Fehér-tónál, de akadtak helyi öreg madarak is, így egy 2015. júliusában gyűrzött cserregő nádiiposzata. Szintén a BNPI közreműködésével valósulhatott meg az Oszlai Madárgyűrűző Tábor a Bükk hegység szívében. A gyűrűzötábor nagy érdeklődésnek örvendett, több család is ellátogatott hozzánk. A gyűrűzött fajok listáján olyan ritkaságok szerepeltek, mint a fehérhátú fakopáncs, a kis légykapó és a törpekuvuk. Augusztus végére is jutott még program: a Sajó-völgyben két nap alatt tizenkilenc madárfaj hatvankét egyedét gyűrtük meg. Őszesen hetven fajt figyeltünk meg, köztük egy átrepülő pusztai ölyvet. Természetesen a fajvédelmi tevékenységeinket sem hanyagoltuk el. A szalakóta védelme a Kárpát-medencében című LIFE+-pályázat keretében kétszázötvenöt odút ellenőriztünk;

Törpekuvuk (fotó: Szitta Tamás)

ezek több mint hatvan százalékát foglalta el szalakóta. Csoportunk a megalakulása óta aktívan részt vesz a hazai ragadozómadár-védelemben. Idén a következő fajok fészkelését ellenőriztük működési területünkön: parlagi és békászó sas, kígyászölyv, kerecsensólyom és hamvas rétihéja. Ezúton is köszönjük gyűrűzőink, a szervezők és önkénteseink munkáját!

Vig Zsófia, Godó Laura

DOMBÓVÁRI HELYI CSOPORT

A 41. év 145. turnusában dolgozó harmincegy táborozó huszonnyolc madárfaj ötszázharminc egyedét fogta a túskei táborban. Hosszú évek után először tértünk el az augusztus 20-a utáni időponttól, mert egy héttel korábban, augusztus 15–19.

Nádas hálóállás (fotó: Nagy Sándor)

között tartottuk a gyűrűzötáborot. Az utóbbi évek legnépesebb táborában a dombóváriak jelentős része egy pályázatnak és a Madarak és fák napja városi versenyen elért eredményének köszönhetően vehetett részt. Három élőhely hálóállásában („nádas”, „füzes” és „nyáras”) három munkacsoport tíz-tíz hálót ellenőrzött 6–19 óra között. A tábor célja nem változott, a legfontosabb az volt, hogy minél több táborozó kedvelje meg a sajátos profilú szakmai tábor munkáját, fegyelmezett életvitelét, és a lehető legtöbben tanulják meg a madárszedést. Az időjárás nem kedvezett a madárfogásnak, mert napközben kánikulai meleg volt, és a vonulást megindító hidegfront sem jött meg. Ezért a nádas hálóállásnál hívóhanggal is dolgoztunk, a hálók 60%-át árnyékos helyen állítottuk fel. Ennek köszönhetően napi átlagban száz madarat fogtunk, és a táborozók többsége gyakorolhatta a hálónál való munkát. Napközben a múzeum anyagával (a Madártávlat 2019. évi téli száma, 27-28. o.) is gyarapíthatták ismereteiket a táborozók, esténként előadás volt az év madaráról, a hazánkban költő és eddig megfigyelt bagolyfélékről, a haris példáján a természetkimélő gazdálkodásról, valamint a fehér golya európai és hazai állományának változásáról. Foltos és cserregő nádiiposzatából fogtunk a legtöbbet, az érdekesebb fajok listáján a nagy fülemüle, a kerti geze és a Dombóváron először fogott fülemülesítke szerepelt. A tábori és szakmai munkát Juhász Rita gyűrűző, Molnár Norbert, Tóth Dániel és Nagy Sándor táborvezető irányította. Köszönöm a vezetők és valamennyi táborozó munkáját, remélem, jövőre újra találkozunk!

Közel háromszáz fő vett részt a hagyományörző solymász-bemutatóon Dombóváron. Szeptember 25-én, a közelgő Európai Madármegfigyelő Napok programja keretében vendégünk

volt Kerekcs Zoltán solymász. Helyi csoportunk ebben az évben lett negyvenéves, a solymászbemutatóval köszöntük meg a Szent Orsolya Iskolaközpont, a Belvárosi Általános Iskola és az Illyés Gyula Gimnázium tanulóinak és oktatóinak több évtizedes együttműködését. A rendezvény helyszíne a gimnázium sportpályája volt, köszönjük a vendéglátást! A megjelentek rövid történelmi visszatekintést kaptak a solymászat kezdetéről, a honfoglaló őseink sólyomtartásáról, a turulról és a korabeli solymászok öltözködéséről. Szó volt a hazai ragadozó madarakról, a sólyomfélékről, kiemelten a bemutatóban szereplő és hazánkban újra költő vándorsólyomról és a ritka vendégként megfigyelhető Eleonóra-sólyomról. Segítője zenei kísérettel, közös énekléssel is segítette a solymászat különleges légkörének megteremtését.

Solymászbemutató (fotó: Nagy Sándor)

sét. Ezt követte a két sólyom bemutatása és röptetése. Egyedi, ritka élmény volt ilyen közelről figyelni ember és madár bizalom alapuló együttműködését és bemutatóját. A röptetés után közelről fotózhatták a megjelentek a sólymokat, és kérdéseket tehettek fel a solymász Kerekcs Zoltánnak.

Nagy Sándor

KISALFÖLDI HELYI CSOPORT

Július végén a helyi csoportunk a Fertő–Hanság Nemzeti Park Igazgatósággal közösen először szervezett madarász-utánpótlás céljából saját táborot tíz-tizenhat év közötti gyerekeknek. A természet- és madárvédelem szemléletét húsz gyereknek tudtuk megmutatni a Hanság madár- és élővilágán keresztül. Mivel a madarászás egy szerteágazó tevékenység, törekedtünk

Fotó: Bozser Ádám

Fotó: György Előd

Fotó: Bador Ádám

harmincadik alkalommal rendezte meg a Hopp Ferenc Madarásztábor a naszályi Ferencmajori-halastavak területén 2020. július 18. – augusztus 30. között. Ez az év más volt, de mégsem. A COVID-19-virushelyzet miatt táborunkat nem hirdettük, és támogatóink, partnereink, illetve lakóink számára sem kedveskedtünk ünnepi összejövetellel. Ezeket a programokat, ha a körülmények lehetővé teszik, jövőre pótoljuk. Mindezek ellenére százhatvan négy visszajáró lakó, látogató segítette a tábor munkáját. Lakóinkat a tábor ideje alatt a lehető legjobban szétosztottuk időben, hogy a víruskockázatot csökkentsük. A madár-nyúlás-kutatás, a gyakorlati madár- és természetvédelmi munka mellett főleg a megyei fiatalok szemléletformálása, természetvédő utánpótlás kinevelése és közösség építése a tábor fő célja, de erről a Madártávlat 2020. évi tavaszi számában (10–13. o.) beszámoltunk. A hálópark összesen huszonegy darab tizenkét méteres hálóból, valamint két darab speciális (kilenc, illetve tizenkét méter magas) hálóból állt. A közeli parlagon üzemelt még három darab tizenkét méteres háló, a tatai Réti-tavak 8-as tavnán a partmadarak számára felállított három darab tizenkét méteres hálóállás, továbbá öt varsa segítette a minél gazdagabb fogást. A tábor hat hete alatt a madárforgalom átlagos volt, nyolcvankét faj 5214 példányára került gyűrű. A posztafajok mellett hasonló súllyal képviseltették magukat a nádiposzták és a füstös partifecskek is. Szép mennyiségeket jelöltünk kerti posztákból, énekes nádiposztákból és sisegő fűzikéből, továbbá a Réti-tavak 8-as leeresztett tömedrében partmadarakat is tudtunk fogni. Néhány ritkábban kézre kerülő madárfajt, harist, héját, sárjárt, pettyes vízcibét, kormos szerköt és kis sirályt is sikerült fognunk. A táborokra nézve három új madárfajt jelöltünk: fehér gólyát, vörös gémet és nyári ludat. Négy külföldi gyűrűs madarat fogtunk vissza, amelyeket Szlovákiában (nádirigó, foltos nádiposzták), Lengyelországban (bütykös hattyú) és Csehországban (nádi tücsökmadár) jelöltek. Augusztus 17-én késő

arra, hogy minél nagyobb szeletével találkozassanak a gyerekek úgy, hogy azt maguk is kipróbálják. A napot madárgyűrűzéssel indítottuk és azzal is zártuk. Nádasban, fűzesben és bokorsorokban egyaránt feszítettünk ki hálókat, hogy minél több madárfajt tudjunk bemutatni testközelségből. Két este is sikerült elcsípni a nádasba behúzó füstifecske-csapatot, így a mennyiség sem maradt el. Egy hét alatt harminckét madárfaj négyszázkilenc példányát fogtuk be, az érdekesebbek: egerészölyv, gyöngybagoly, jégmadár, nyaktekeres, hegyi fakusz és kerti poszta. Délutánonként, az ebéd utáni sziesztát követően egyéb szakmai programokat szerveztünk; madármegfigyelés, MMM- (Mindennapi Madaraink Monitoringja) felmérés, botanizálás, bagolyköpet-vizsgálat, odúkészítés, solymász- és vadászati bemutató is volt. Az utolsó napon tudásfelmérés következett a héten tanult, látott ismeretekből. Egy papíralapú feladatsor után gyakorlati feladatok is voltak: toll-, odútípus-, hang-, növény-, képmozai- és madárfaj-felismerés, molinós játék. A csapatok nagyon jól szerepeltek valamennyi számban. Köszönet a segítőknek és a Fertő–Hanság Nemzeti Park Igazgatóságának, hogy a helyszínt és az infrastruktúrát biztosította!

Szeptember közepén szintén először szerveztünk „Kezdő madarász vagyok!” képzést Győrben. A bizonytalan járványhelyzet miatt nyolc fő tudott csak eljönni, így nagyon családias hangulatban zajlott a program. Az elméleti napot a Szárnyas-kerék Hotelben tartottuk, a terepi napot pedig a Püspök-erdőben, ahol különlegességként kabasólyom, tűzesfejű királyka, sztyeppi sirály és rövidkarmú fakusz is távcsővégre került. Köszönjük a rendezvény támogatását a VOKE Arany János Művelődési Háznak és Nesztor Karolinának!

Kisalföldi Helyi Csoport vezetősége

KOMÁROM-ESZTERGOM MEGYEI HELYI CSOPORT

Helyi csoportunk a Duna–Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság és a Száz Völgy Természetvédelmi Egyesület közös szervezésében

Fotók: Csonka Péter

délután elszenvedtük minden idők legnagyobb viharát. Egy óra leforgása alatt iszonyatos széllal 117 mm csapadék hullott a táborunk területére. Négy sátor megsemmisült, és minden sátor beázott. Hálóállások dőltek be, varsák repültek el a helyükről. A következő egy-két nap a helyreállításról szólt. A szakmai munka november közepéig folytatódik.

A tatai termőhelyen folytattuk a fokozottan védett nagy aggófű élőhelykezelését, védelmét, bemutatását és monitoringját (Madártávlat 2020. évi őszi száma, 12–15. o.). Három alkalommal végeztünk kézi kaszálást és szénalehordást, ugyancsak három alkalommal szerveztünk gépi szárzúzást és kaszálást. Ezek mellett kézi gyomlálást is végeztünk két alkalommal. A kezelések mellett sajnos illegális tevékenységek ellen is fel kellett lépünk. A kommunális szemét elhelyezése nem egyedi, de idén is került a gyepre nyolc zsák hulladék. Ezek összegyűjtését és elszállítását megoldottuk. Májusban és júliusban további illegális cselekmények esetében kellett hatósági eljárást indítanunk. Májusban a szomszédos építkezés földkitermeléséből a gyepre jelentős mennyiségű földdepóniát képeztek, illetve az építkezésről került építőanyag a növények termőhelyére. Július közepén a területet átszelő középvezetű oszlopsor alatti cserjést szárzúzták, illetve taposták össze széltevében, hosszában, mindkét esetben több tucat aggófűtövet letaposva, eliminálva. A területre bevezető utat a folyamatos gépi zavarások, bolygatások ellen sorompóval zártuk le július 15-én. A termőhely védelme érdekében az Agrárminisztérium Zöld forrás alapjának támogatásával tematikus bemutatóhelyet hoztunk létre. Ez április 18-tól látogatható. A folyamatos és következetes kezelések eredményeképpen a nagyaggófű-tövek száma ismételtelen emelkedett. A 2020 júliusában végzett számolás során 1923 tő növényt rögzítettünk, melyek közül a virágzó tövek száma 1385 tő volt.

Csonka Péter tábor- és projektvezető

TISZAVASVÁRI HELYI CSOPORT

Helyi csoportunk több száz madárodút és költőládát kezel (készít, karbantart, ellenőriz) Szabolcs-Szatmár-Bereg megye nyugati, illetve Hajdú-Bihar megye északi részén. Ezek főleg vércseládák és szalakótaodúk, de szép számmal vannak közöttük B típusú és kuvikodúk, gyöngybagolyládák is. 2020-ban legnagyobb számban vörös vércsék kezdtek költésbe a ládáknak, százharmincöt párról volt tudomásunk. Nagyobb részük telepesen fészkel, a legjelentősebb ládatelepen ez harmincegy párt jelentett. Összesen száztizenöt pár fiókái repültek ki. Egy négyfiókás fészekaljba sikeresen adoptáltunk

Szalakóta Besztercei Andrea, Nagy Anna, Petrilla Attila, Petrilla Gara, Petrilla Réka és Petrilláné Bartha Enikő társaságában (fotó: Zsiros Sándor)

Több hatos kuvikköltést is találtunk (fotó: Besztercei Andrea)

egy ismeretlen körülmények között emberkézbe került fiókát. A sikertelen költések többségének háttérében valószínűleg nyestek álltak, de egy esetben feltételezzük, hogy kék vércsék pusztították el a fiókákat, hogy költőhelyhez jussanak – utána ők legalább sikeresen repítették a fiókákat.

A szalakóták és kék vércsék esetében az elmúlt tíz évben sikerült egy jelentős állományt kialakítani Hajdú-Bihar északi, illetve szalakóták esetében Szabolcs-Szatmár-Bereg megye nyugati csücskében is. Míg 2010-ben mindkét faj három-öt párjáról volt csak tudomásunk, idén szalakótákból hetven pár kezdett költésbe, hatvan pár sikeresen reptetett összesen kétszáznegyvenhat fiókát. Kék vércséből ötvenhárom pár kezdett költésbe, negyvenöt pár volt sikeres százötvenhat ki-repült fiókával. Az idei kiugróan sikeres év volt erre felé a kék vércsékénél, a költések többségénél négy fióka nőtt fel. Ahol szalakótaodúk vannak, ott seregélyek is jelentős számban költöttek. Kuvikok kilenc esetben kezdtek költésbe, szalakóták, illetve gyöngybaglyok két pár költését semmisítették meg. Az év madara, az erdei fülesbagoly hat ládában költött. Nagyon örültünk a négy pár csókának, három-három pár gyöngybagolyknak, füleskuviknak, a műfészkekben költő három pár molnárfecskeknak, de a két pár örvös galambnak és az egy-egy pár macskabagolyknak és búbosbankának is.

Petrilláné Bartha Enikő és családja segítségével százkilencvennégy vörösvércse-, kilencvennyolc szalakóta- (közben hét felnőtt madarat is visszafogtunk), huszonöt kuvik-, tizenkét csóka-, nyolc erdei fülesbagoly-, hét-hét füleskuvik- és gyöngybagolyfiókát gyűrűztünk az odúknak, ládáknak. Közben

Hím kék vércse a bekamerázott vércseládában (fotó: madarles.hu)

tizenhárom vetésivarjú-, öt egerészölyv-, három dolmányosvarjú-, és két örvösgalamb-fiókát is megjelöltünk.

A madarles.hu oldalon – a cikk szerzőjének munkájaként – sikeres kuvik-, szalakóta-, kékvércse-, molnárfecske- és füleskuvikköltéseket figyelhetek meg az érdeklődők az interneten keresztül, illetve szeptemberben még egy gyöngybagoly pár második költését lehetett megfigyelni. A közvetítéseknek a körülbelül kétfélmillió megtekintés mellett madárvédelmi szempontból fontos hozadéka is voltak. Így olvastuk le egy szalakóta és két kék vércse gyűrűjét. Az egyik molnárfecske-műfészekbe sikeresen adoptáltuk egy leszakadt fészek életben maradt fiókáját. Egy kékvércse-költés kiesett, röpképtelen fiókáját is visszahelyeztük a ládjába, ahonnan öt nappal később sikeresen kirepült. Többszöri beavatkozással sikerült megakadályozni, hogy lódarazsak foglalják el a kamerás füleskuvikodút, ahonnan négy fióka repült ki sikeresen. A kék vércse zsákmányállataként a védett fogasfarkú szöcske előfordulását is sikerült igazolni. A közvetítések nem várt sikere, hogy több néző anyagilag is támogatta az odúk készítését. Ennek köszönhetően is az előregedett odúk és költőládák cseréje mellett újabbak kihelyezése is lehetséges lesz.

Zsiros Sándor

VAS MEGYEI HELYI CSOPORT

A harmadik negyedévben befejeztük a Tömördi Madárvárta CES (állandó ráfordítású madárgyűrés) programját, melynek során huszonkilenc madárfaj kétszázhuszonöt példányát gyűrűztük meg, és tizennyolc madárfaj ötvenkilenc példányát fogtuk vissza. Júliusban befejeztük a fehér gólya Vas megyében fészkelő állományának felmérését is, több járásban jelentősen nőtt a sikeresen költő párok és kirepült fiókák száma a korábbi évekhez képest. Augusztus első hetében elkezdtük a Tömördi Madárvárta 23. nyári-őszi Actio Hungarica madárgyűrés programját. A füleskuvik, a csörgő réce és a törpesármány egy-egy példányát is sikerült befognunk és meggyűrűznünk. 2020. szeptember 1-jén ismét visszafogtunk egy 2015. augusztus 2-án fiatal madárként gyűrűzött

Egyesületünk főállású munkatársait a budapesti Központi Iroda koordinálja. Kollégáink jelentős része azonban nem itt, hanem országsszerte elsősorban dolgozik. A fővárosban az ügyvezető igazgató, a természetvédelmi, társadalmi kapcsolati, gazdasági és a helyi csoportok feladatait szervező osztályok kollégái tevékenykednek. Az MME szervezeti felépítéséről és a működésünket szabályozó dokumentumokról is tájékozódhat a honlapunkon (mme.hu > Kapcsolat).

TÁRSADALMI KAPCSOLATOK OSZTÁLY

A nagy sikerű, 2017 márciusában indult és azóta a helyi csoportoknak köszönhetően országossá vált „Kezdő madarász vagyok!” képzésünk után szeptember végén újtúra indult a Madárbarát kert nevű képzés is. A tavaszra tervezett programot a vírushelyzet miatt öszre kellett halasztania a Központi Iroda Társadalmi Kapcsolatok Osztályának. A budapesti MagNet Közösségi Házban megtartott rendezvényen harminchét fő vett részt. Az elméleti napot odú- és etetőkészítő nap követte, egy rövid madármegfigyelő sétával fűszerezve. A résztvevők nagyon kreatívak voltak. Különböző technikákat használhattak a madárvédelmi eszközök dekorálására, így születtek festett, sablonozott, nyomdázott alkotások is. Nem titkolt szándékunk, hogy ezt a képzést is országos útra indítsuk, így ha a vírushelyzet engedi, több helyi csoportunk is lehetőséget kap majd a program megtartására.

Bodnár Katalin

Fotó: Gyurácz József

barátposzáta-tojót, amely három korábbi évben is kézre került (2017. augusztus 9., 2018. augusztus 29. és 2019. szeptember 8.) már. Az adatok bizonyítják a madár területhűségét és túlélését. Szeptemberben bekapcsolódtunk a szombathelyi rövid ciklusú biológianár-képzésben résztvevők számára szervezett terepi foglalkozásokba. A Madártávlat idei harmadik számában a Tömördi Madárvárta tevékenységét és eredményeit bemutató írást közzeltünk (4–7. o.). A Szombathelyi Erdészeti Zrt. közreműködésével elvégeztük a helyi csoport kezelésében lévő tömördi rétek fenntartását szolgáló szárzúzózást. Sikeresen pályáztunk a hazai és a külhoni nemzeti értékek, hungarikumok népszerűsítésének támogatására kiírt pályázaton. Az elnyert pénzüsszeget a Vas megye madarainak névjegyzéke című könyv kiadásának költségeire használjuk fel. A háromszázegy madárfaj Vas megyei előfordulását bemutató, több mint száz színes madárfotót is tartalmazó könyv várhatóan ez év novemberében jelenik meg, és könyvesboltokban is kapható lesz. Ezúton is köszönet helyi csoportunk önkénteseinek a programok sikeres megvalósításáért!

Gyurácz József

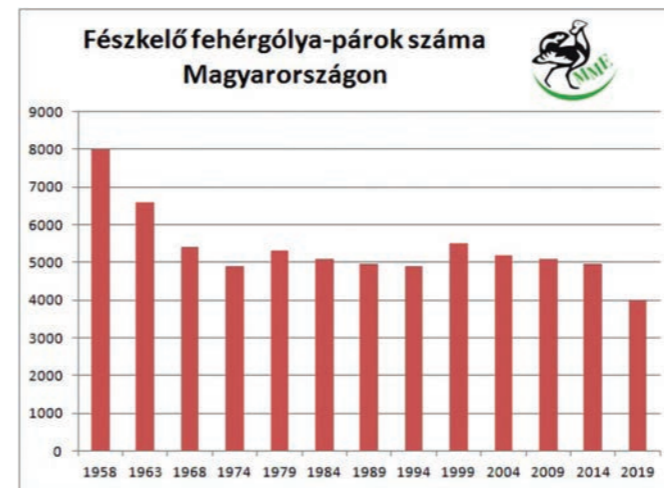

Fotó: Bodnár Katalin

MONITORING ÉS KUTATÁSI OSZTÁLY

Elkészült a 2019. évi országos fehérgólya-felmérés összefoglalója

Tavaly zajlott le a hazai fészkelő fehérgólya-állomány 14. országos szintű felmérése, melyet sok önkéntes felmérő és egyes nemzeti park-igazgatóságok munkatársainak bevonásával az MME Monitoring Központja koordinált. Sajnos évtizedek stabilitása után az utóbbi öt évben közel negyedével csökkent

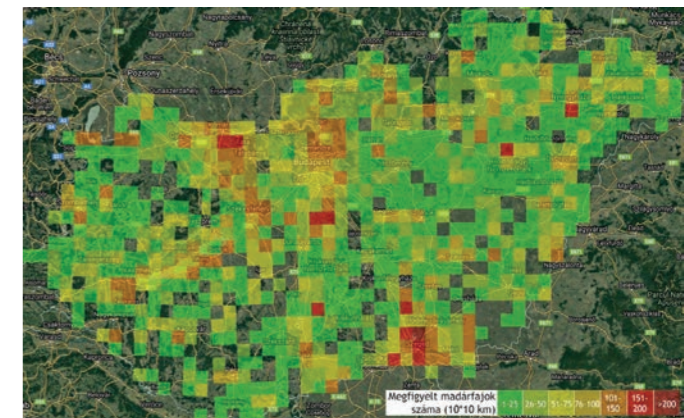
a hazai fehérgólya-állomány, amely 2019-ben 3900–4200 fészkelő párt jelentett. Az eredményekről részletes beszámoló olvasható az MME honlapján (mme.hu > Évtizedek stabilitása után közel negyedével csökkent a hazai fehérgólya-állomány az utóbbi öt évben, 2020.05.11.) és az Ornis Hungarica tudományos folyóirat legújabb számában (http://ornis.hu/articles/OrnisHungarica_vol28(1)_p1-10.pdf). Valamennyi közreműködő segítségét köszönjük ezúton is, és továbbra is várjuk a költési adatokat és megfigyeléseket a www.golya.mme.hu címen elérhető online adatbázisba.

Lovázi Péter, Nagy Károly, Görögh Zoltán

A MAP továbbra is várja a megfigyelési adatokat

A Madáratlasz könyv elkészüléséhez szükséges adatgyűjtés 2018-ban lezárult. Jelenleg a szerkesztői csapat tagjai és a lektorok dolgoznak a könyvön, hogy az 2021 tavaszán megjelenhessen (erről a Madártávlat következő évi számaiban részletesen be fogunk számolni).

A könyvhöz szükséges adatok gyűjtésére a Monitoring Központ 2015-ben új online felületet hozott létre, a MAP adatbázisát (map.mme.hu). Ezen a felületen adatközlőink teljes vagy részleges fajlistákat tölthetnek fel az észlelt fajokról azok aktuális fészkelési valószínűségének megadásával, de lehetőségük van alkalmi megfigyeléseik rögzítésére is. Az oldalon a regisztrált felhasználók interaktív térképeken és grafikonokon tájékozódhatnak az egyes fajok megfigyeléseiről. Ezek az információk az MME honlapján (mme.hu > Tudástár > Magyarország madarai) is megjelennek az egyes fajoknál. A Monitoring Központ továbbra is ezt az adatbázist tekinti elsődleges adatközlő felületének a madármegfigyelések gyűjtésére. Szolgáltatásait

folyamatosan bővítjük a jövőben is a felmerülő igényeknek megfelelően. Az MMM (Mindennapi Madaraink Monitoringja) adatai és a MAP teljes fajlistái szolgáltak alapul az év végén megjelenő Európai fészkelőmadár-atlasz (EBBA2) magyarországi térképeire és a folyamatosan frissülő EuroBirdPortal interaktív térképeire is.

Miért érdemes a MAP felhasználójának lenni?

- Részes lehet egy olyan csapatnak, amelynek tagjai adatokat szolgáltatnak a hazai és nemzetközi természetvédelem számára a magyarországi madárfajok előfordulási gyakoriságáról és költési státuszáról;
- részt vehet különböző kihívásokban is (nyereményekért is);
- folyamatosan tájékozódhat a fajok helyzetéről országos szinten;
- saját adatait bármikor lekérdezheti helyre, területre, fajra szűrve, így ha hirtelen szüksége lenne arra, hogy mikor mit látott egy adott élőhelyen, egyszerűen rákereshet;
- archív adatait is rögzítheti, így a korábbi megfigyeléseit is egyszerűen, gyorsan menedzselheti;
- az itt rögzített megfigyelések fontos adatokkal szolgálnak egy esetleges későbbi élőhelyrombolási vagy más természeti károkozási ügyben (például egy nádas költési időben történő leégetése esetén ha ide felkerült adat a korábbi időszakból, akkor a területre vonatkozóan meg tudjuk mondani, hogy milyen fajokat érintett a károkozás, melyek egyértelmű bizonyítékok az adott ügyben a hatóságok részére).

Az adatbázisba eddig több mint 55 ezer teljes fajlista került be, több mint 26 millió adatrekorddal. E számok ismeretében büszkén kijelenthetjük, hogy ez hazánk egyik legjelentősebb madártani adatbázisa. Szeretnénk megköszönni az eddigi adatokat, és továbbra is várjuk a fajlistákat, megfigyeléseket és új adatközlők jelentkezését is.

Monitoring és Kutatási Osztály csapata

A Kisalföldi Helyi Csoport tevékenysége 2015–2019 között

Csoportunk 2020. március 7-én tartotta tisztújító ülését, ahol a szokásos napirendi pontok mellett megválasztottuk az új elnökséget: **Antoni Gyula (elnök), Tatai Sándor (titkár), dr. Kiss Viktória (gazdasági vezető), Bodor Ádám, Győrig Előd, Szentmihályi Gábor, Vigné Priznicz Tünde, Pitó Andor és dr. Monostori Aurél.** Továbbá számba vettük az elmúlt, 2015–2019 közötti ciklus eredményeit is – ezekből mutatunk be néhányat az alábbiakban.

Taglétszámunk 2019. december 31-én százötvenegy fő egyéni tagot számlált, családi tagokkal kiegészülve a csoport tagsága kétszáznyolcvannégy fő volt, amely erőteljes növekedést mutatott az elmúlt öt évben. Önkénteseink száma negyven-ötven fő. Nagy hangsúlyt fektetünk a környezeti nevelésre, amelynek keretében hatervezetű résztvevőnek szerveztünk programokat az elmúlt időszakban. Csoportunkon belül működik a Szentiváni Madárbarát Kör, amely a környezeti nevelési programjaink egyik fő bázisa.

FEHÉRGÓLYA-VÉDELME

Legrégebben futó fajvédelmi programunk Győr-Moson-Sopron megyében önkéntesek bevonásával 1986 óta zajlik. Az elmúlt öt évben sajnos tovább csökkent a megyei fehérgólya-állomány, 2019-ben a hideg májusi esők miatt negatív rekord született a sikeres párok terén.

A fehérgólya-állomány Győr-Moson-Sopron megyei adatai

	2015	2016	2017	2018	2019
Párok száma	153	141	149	138	141
Sikeres párok	129	120	129	115	102
Kirepült fióka	311	208	322	278	252

Minden évben kérjük a megfigelőket, hogy az esetleges pusztulásokat és ezek okait is jegyezzék fel. Az adatok alapján továbbra is az áramütés a vezető halálozási ok. A veszélyes oszlopokat a Fertő–Hanság Nemzeti Park Igazgatósággal (a továbbiakban FHNPI) együtt jelezzük az áramszolgáltató felé. Több ilyen veszélyes oszlopon történt már madárvédelmi szigetelés.

MAP felmérés közben (fotó: Győrig Előd)

Gólyagyűrés (fotó: Erős Balázs)

A felmérések mellett a vezetékre épített fészkek gólyakosárra emelését is elvégezzük az áramszolgáltatóval. A tavalyi év óta már nemcsak papíralapon, de elektronikus formában is gyűjtjük a megfigelőktől az adatokat, a mintegy száznyolcvan megfigelőből már az első évben is hetvenen így küldték a megfigelési adatokat.

Az elmúlt öt év alatt tizenöt településen száztizenhat fiókat gyűrtünk, ezekből sajnos a Kiskunságban, külföldön pedig Ausztriában, Csehországban és Törökországban kerültek kézre áramütést szenvedett egyedek.

GYÖNGYBAGOLYVÉDELME

Az 1997-ben indított és a kezdeti években főleg a Hanság területén végzett gyöngybagolyvédelmi munkát az utóbbi

Gyöngybagoly költőláda (fotók: Szommer Tamás)

években a megye egész területére kiterjesztettük. Jelenleg huszonöt költőládánk van húsz településen. Az elmúlt öt évben tíz új ládat helyeztünk ki, amelyből hét úgynevezett költőboks, vagyis teljes méretű (250x125 cm) OSB lapokból készített, a szokásosnál jóval nagyobb láda, amelynek célja a fiókák kirepülésének segítése, hogy ne egyből élesben, a külvilágban kelljen az első szárnypróbákat elvégezniük. Az elmúlt ciklusban összesen száznyolcvankilenc fióka repült ki a költőládákból. A ládaparkunkat folyamatosan bővítjük és karbantartjuk.

VETÉSVARJÚ-TELEPEK FELMÉRÉSE

A megyei vetésivarjú-telepek állományváltozásait 1997-től monitorozzuk, a helyi csoport működési területére eső telepeket a FHNPI-vel közösen mérjük fel. Az állomány hét-kilenc telepen hatszáz-kilencszáz pár között ingadozik. 2019-ben négy költő madárra került színes gyűrű is, melyből több megfigyelésünk is van már a telepeken. Máshonnan származó madarak közül eddig egy Debrecenben jelölt példányt sikerült azonosítanunk.

HARISVÉDELME

Ezt a programunkat 2001-ben indítottuk. A hansági, főként a FHNPI által kezelt gyepterületek revírtérkepezésével és a kikaszlás elleni védelmi zónák kijelölésével segítjük a természetvédelmi örök munkáját. 2017-től az INTERREG program Vogelwarte Madárvárta 2 projektjének keretében lehetőség nyílt a hariskakasok jeladózására, melynek keretében eddig hét példányra került jeladó.

A harisállomány Győr-Moson-Sopron megyei adatai

Haris	2015	2016	2017	2018	2019
Revírszám	30	16	9	34	27

Jeladós haris (fotó: Tatai Sándor)

KÉK VÉRCSEK VÉDELME

2019-ben indítottuk el Kékvércse-védelmi programunkat a Mosoni-síkon. A területen több szervezet (Soproni Egyetem Vadgazdálkodási és Gerinces Állattani Intézete, FHNPI, Raptor Protection of Slovakia) is helyezett már ki költőládákat. Most egyesítettük ezeknek a kezelését. A hetven kihelyezett mester-

Elkészült vércseládák (fotó: Vig Tibor)

seges fészkelőhelyen négy pár kék vércse költött, és hat fiókát rejtett ki, továbbá húsz pár vörös vércse és egy erdei fűlesbagoly költött sikeresen. A ládaparkot, együtt dolgozva a fent említett szervezetekkel, folyamatosan bővítjük és karbantartjuk.

MONITORINGMUNKA

A kezdetek, 1999 óta folyamatosan részt veszünk az MMM- (Mindennapi Madaraink Monitoringja) felmérésekben, 2019-ben tizenkét négyzetben történt felmérés. Antoni Gyula tagtársunk a kezdetek óta folyamatosan végez felmérést az egyik négyzetében.

2001-ben és 2013-ban a FHNPI élőhely-rekonstrukciós munkáinak köszönhetően a Hanságban új vizes élőhelyek jöttek létre. Ennek kapcsán a helyi csoport tagjai a nemzeti park munkatársaival közösen heti gyakoriságú vízmadár-monitoringot végeznek a hansági vizeken (Nyirkai-Hany, Oslói-Hany, Barbacsi-tó, Fehértói-tó, Kónyi-tó). Időközben folyamatosan bővült a mintaterületek száma, így szeptember–március között havi szintű vízmadár-monitoringot végzünk még

Győrben, Győrújfalun, Ravazdon, Péren, Ötvevényen, a szigetközi ágrendszerben és a Dunán. A téli hónapokban csatlakozunk az országos libaszinkronhoz is.

Nagy energiát fektettünk a 2014-ben indult a MAP- (Madár-atlasz program) felmérésbe, 37 db 10x10 km-es UTM-négyzetet mértünk fel teljesen. Ennek eredményeként több, korábban ismeretlen költő faj került elő, például a füleskuvik, a hamvas küllő, a kerti rozsdafarkú és a kék galamb.

2017-ben csatlakoztunk a telető erdei fülesbaglyok országos felméréséhez. Eddig szinte minden évben majdnem duplannyi baglyot számoltunk, mint az azt megelőző évben. Fontos megemlíteni a széles körű felmérőhálózatunkat, amely a lakosság felé történő kommunikációnak (napilap, Facebook, rádió) köszönhető.

A telető erdei fülesbaglyok felmérésének Győr-Moson-Sopron megyei eredményei

Év	Erdei fülesbagoly	Réti fülesbagoly	Macskabagoly	Település	Önkéntes
2017	132	0	0	11	17
2018	287	1	1	26	25
2019	475	0	3	42	44
2020	777	1	4	51	46

A felmérés alatt és a gyöngybagolyvédelmi munkák során is folyamatosan gyűjtjük a köpeteket a kisméretűfauna-vizsgálat céljából, mivel a környéken előfordul az északi pocok. Ezzel a módszerrel segítjük a FHNPI fajjal kapcsolatos monitoring-munkáját.

2018-ban kezdtünk el KFO- (középfeszültségű vezetékhalózat) felméréseket végezni nagyobb területeken, öt tájegységben tizennégy önkéntessel megközelítőleg 13 000 (!) oszlopot vizsgáltunk át, ez nagyjából 1100–1200 km hosszúságú vezetékszakasz. Száztizenkilenc tetemet találtunk huszonkét fajból, a teljesség igénye nélkül: fehér gólya (4), uhu (1), holló (1), ege-

Áramütött uhu (fotó: György Előd)

részölyv (22), vörös vércse (7), héja (1), macskabagoly (1), erdei fülesbagoly (1). 2019-ben végeztünk havi szintű felmérést is, amely a pusztulások időbeli megoszlása kapcsán szolgált új információval.

2019-ben csatlakoztunk a nemzetközi vöröskánya-szinkronhoz. Egy ismert éjszakázóhelyen 2019-ben hét, 2020-ban négy példány éjszakázott.

ODÚPROGRAM

Az erdei énekesmadarak védelmében 2006-ban indítottuk odúprogramunkat. Hat telepen közel négyszáz odúban szén-cinege, kék cinege, mezei veréb, házi rozsdafarkú, nyaktekercs

Odúellenőrző csapat (fotó: Vingler Béla)

és barátcinege szokott költeni. A györszentiváni bázisunkon a hosszú téli estéken rendszeresen barkácsolunk odúkat.

2015 a búbosbanka éve volt, így csoportunk harminc D odút helyezett ki a hansági gyepeken. 2019-ben további három D odút helyeztünk ki a Gönyői-homokpusztára és kilencet a Mosoni-síkra. A Hanságban szén-cinege és seregély, a Homokpusztán négy pár búbosbanka, seregély, szén-cinege, nyaktekercs, a Mosoni-síkon pedig seregély, mezei veréb és kék vércse költött.

GYURGYALAGPROGRAM

A gyurgyalag költési adatait 2010-től gyűjtjük az egész megyéből. Ez nem egy teljes felmérés, így állományváltozás monitorozására csak korlátozottan alkalmas, de helyi szinten követhetjük a változásokat. Emellett tíz településen végeztünk partfalasági akciókat a faj védelmére, költésének segítése érdekében.

Actio Riparia (fotó: Kiss Viktória)

Gyurgyalagállomány-adatok Győr-Moson-Sopron megyéből

Év	Gyurgyalagpárok száma	Felmérők	Helyszínek
2015	229–244	13	30
2016	385–398	11	60
2017	269–271	11	87
2018	317	13	55
2019	672–701	15	73

VÍZIMADARAK JELÖLÉSE

A FHNPI-vel közösen 2013-ban indítottuk a vízimadarak színes gyűrűs jelölését célzó akciót a Hanságban és a Szigetközben. Az elmúlt öt évben kétszázötvenöt bütykös hattyú,

Hattyúgyűrűzés

Gyűrűs hattyúpár

százkilencvenhét tőkés réce, tíz szárcsa, tizenkilenc nagy kárókatona, hetvenkilenc kis kárókatona, tizenkét kis kócsag, háromszázhatvanhét nagy kócsag és nyolcvanhét szürke gém kapott színes gyűrűs jelölést. Nagyon nagy hangsúlyt fektettünk a színes gyűrűs leolvasásokra is, hiszen így nyer értelmet a munka. Több madárról máshonnan is érkeztek megfigyelések: Vas megyéből (kis kócsag, kis kárókatona), Szlovákiából

Gémgyűrűző csapat

Fotók: Tatabi Sándor

Nagykócsag-fiókák gyűrűzés után

(nagy kárókatona, szürke gém, szárcsa), Csehországból (kis kócsag), továbbá Spanyolországtól Hollandiáig rengeteg adat jött nagy kócsagokról.

Szintén a FHNPI-vel közösen felhelyeztünk több jeladót is bütykös hattyúkra, így vizsgálva területhasználatukat. A jeladós és színes gyűrűs madarak adataiból kiderült, hogy a kistapolcai állomány jelentős része a telet az olaszországi Isonzó folyó deltájában tölti. A faj 1000–1500 példányát tölti nálunk a telet nagy csapatokban, melyekben több lengyel, cseh, szlovén, szlovák és horvát gyűrűs példányt azonosítottunk már, sőt 2017-ben egy német nyakgyűrűs énekes hattyú is szem elé került.

KLASSZIKUS MADÁRGYŰRŰZÉS

2018-ban indítottunk egy CES- (állandó ráfordítású madárgyűrűzés) pontot a Nyirkai-Hanyiban, nyolc hálóval. Az első évben huszonegy faj hatszáznegyvenkettő egyedét gyűrűztük, és százkilenc visszafogást regisztráltunk, köztük három külföldi gyűrűst is. 2019-ben tizenkilenc faj négyszázötvenegyét gyűrűztük, és száznegy visszafogást regisztráltunk, ebben az évben külföldi megkerülésünk nem volt. Emellett Fehértón is működtetünk egy CES-pontot, amelyet 2008-ban indítottunk.

2018-ban csatlakoztunk az Actio Riparia partifecske-védelmi programhoz. Az ezt megelőző években a gyurgyalagfelmérés-

Gyűrűzés a Nyirkai CES ponton (fotó: Vigné Priznicz Tünde)

hez köthetően néhány telepről volt már információ. 2018-ban elsősorban Győr környékén végeztünk állományfelmérést és gyűrűzést. Ezt 2019-ben kiterjesztettük az egész megyére. A teljes körű felmérésnek köszönhetően kiderült, hogy a megye partifecske-állománya 1948–2085 pár között mozog. A két év alatt nyolcszázötven példányt gyűrűztünk, és százhuszonegy visszafogást regisztráltunk, melyből tizenkilenc példány nem a mi madarunk volt. Hálóból került többek között naszályi, ácsi, komáromi, fenékpusztai, felvidéki, biatorbágyi, sárbogárdi, garai és kunhegyesi madár is. Külön kiemelendő a kunhegyesi eset, mivel azt a madarat dr. Szép Tibor 2019. május 26-án gyűrűzte egy telepen, majd 2019. június 15-én költő madárként fogtuk vissza Győrnél. A megyei állomány többnyire működő homok- és kavicsbányákban költ, így folyamatosan keressük a bányatulajdonosokat, fecskebarát ötleteket adva nekik.

Ezt a hatalmas munkát széles körű önkéntesbázisunkkal közösen végeztük, akiknek ezúton is köszönetet szeretnénk mondani!

György Előd

A koronázóváros ékköve: A SZÉKESFEHÉRVÁRI SÓSTÓ

A Székesfehérvár nevében levő „szék” egyesek szerint nem a királyi székhelyre, hanem a város környéki szikésekre utal. A közeli Velencei-tó és a Dinnyési-fertő éppúgy szikes tó, mint a Sárvíz-völgyében levő tólancolat. Sárszentágótától északra nem kevesebb, mint öt állóvíz viseli a Sóstó nevet; a legnagyobb éppen Székesfehérvár belterületén található.

Szokatlan a hatalmas stadion előterében lármázó sirálytelep látványa

A hajdani, mocsárvárral védett várostól délre levő Sóstó melletti homokdombok (Őrhalmi-szőlők, Maroshegy, Demkőhegy) csupán az utóbbi bő száz év során épültek be; az ősi tómeder e homokbuckák közötti mélyedésben alakult ki. A lakosok igyekeztek a maguk módján hasznosítani a jókora területű vízfelszínt. Írásos nyomai vannak az itt zajló nádvágásnak, tojásgyűjtésnek, halászatnak éppúgy, mint a „boldog békeidők” fürdőéletének, zenés multságainak, sétányainak. A városhoz kötődő terepmadarászok is szívesen látogattak ide. A szakirodalomban olvashatunk a sarki partfutó előfordulásáról, a fülemülesítke, gólyatöcs, vörösnakú vöcsök és nyári lúd fészkeléséről, az adatokat pedig olyan neves ornitológusok jegyzik, mint Szikla Gábor, Chernel István, Máté László és Radetzky Jenő.

Az idő múlásával a Sóstóra hálátlanabb szerep várt. A város körbevette, a vízgyűjtő terület összezsugorodott. A tó medrét kettéválasztották egy keresztgáttal, a kisebb alapterületű Déli-tó szennyvízüleptőként szolgált. Az egykor kopár partú Sóstó elnádásodott, egyre gyakrabban kiszáradt, északi végéből pedig még a stadion is lecsípett egy darabot.

STADIONÉPÍTÉS ÉS TERMÉSZETVÉDELEM

A természetvédők sajnos napjainkban elszoktak a váratlan, szerencsés fordulatoktól, így talán hihetetlenül hangzik: a Sóstó újjászületése éppen a stadionnak köszönhető. Amikor ugyanis a város új futballaréna építése mellett döntött, akkor a beruházás

Az egykori homokbányát visszafoglalta a természet
Nyitókép: A Sóstó tavaszi látképe déli irányból

egyik kiemelt célja volt a szomszédos Sóstó rendbetétele. Miközben zajlott a hatalmas építmény bontása és az új szerkezet építése, a tómederben is lázas munka folyt.

A legfontosabb a tavat feltöltéssel fenyegető iszap eltávolítása volt. A harminckét hektáros Északi-tóból 65 000 köbméter iszap került ki, az anyagból rőzsefonattal védett költőszigetek épültek. Legalább ilyen lényeges volt a vízellátás biztosítása. A stadion tetőszerkezetére és parkolóira érkező, olajfogókon áthaladó teljes csapadékmennyiség tóba vezetése magától értetődő, de önmagában elenyésző lenne. Megfordították hát a tavat eddig magas vízállásnál lecsapoló Basa-árok folyásirányát, így az mostantól nem viszi, hanem hozza a vizet. Innovatív megoldásként a városi szennyvíztelepről egy több mint öt kilométeres vezeték ultratisztított szennyvíz is érkezik.

EGY MEGÚJULT KIRÁNDULÓHELY

Az ezredfordulón készült el a helyi védett Sóstó és a vele határos, országos védelem alatt álló homokbánya közös, információs táblákkal ellátott tanösvénye. A tó rekonstrukciója arra is módot adott, hogy a tanösvény megújuljon. Az Északi-tó immár teljesen körbejárható, a stadion földszintjén kapott helyet a látogatóközpont. A vízfelszín madárvilágát két megfigyelőtoronyból és egy fedett betekintőből lehet szemlélni, a karbantartott ösvények és újtjelzők pedig szinte csábítják a természetbarátot, hogy sétája során a homokbánya orchideáit, láprétjeit,

Fotók: Kovács Gergely Károly

Családi madarászat a Bibic-toronyból

fészkelő gyurgyalagjait is meglátogassa. A Sóstó a város felkapott kirándulóhelyévé vált, ahol ugyanakkora eséllyel találkozhatunk természetfotósokkal és madarászokkal, mint kocogókkal, túrázó családokkal vagy andalgó szerelmesekkel. Vezetett túrák, természetismereti vetélkedők, bemutatógyűrűzések, szabad ég alatti jógaórák mellett ez a székesfehérvári kezdőmadarász-képzések gyakorlati helyszíne is.

A SÓSTÓ MADÁRVILÁGA

2018-ban befejeződtek a munkálatok, így már két fészkelési időszak adatai árulkodnak az eredményekről. A leglátványosabb újdonság a költőszigetekhez kapcsolódik. 2019-ben és 2020-ban is több száz pár dankasirály foglalt magának fészkelhelyet, ami belterületen önmagában is különlegesség. 2019. márciusában reménykedve figyeltem a lármás madarakat, és nem is kellett csalódnom – kézi távcsővel megpillantottam négy koromfekete sapkás szerezcsensirályt. Azt azonban álmaimban sem gondoltam volna, ami ezután következett: 2019. április 20-án százharminchárom, 2020. április 17-én háromszázhusz példányt számoltak itt! Nyár elején talán nincs az országnak még egy helye, ahol ennyire kényelmesen lehetne gyakorolni a dan-ka- és szerezcsensirály-fiókák közötti különbségek felismerését. Ennek a helyzetnek köszönhető, hogy Székesfehérváron már bárhol bármikor láthatunk szerezcsensirályt, akár dugóban várakozva vagy nagyáruházak parkolója fölött is. A kavicsos aljzatú költőszigeten egy másik fekete sapkás vízimadár, a küszvágó csér telepedett meg néhány párban, míg a füves szigeteken bibic és piros lábú cankó is próbálkozott.

A sűrű vízparti növényzettel szegélyezett tó mindig is a szárcsák kedvence volt, erről árulkodik a szomszédos Szárcsa utca és Szárcsa Hotel neve. A fiókákat vezető fekete madarak a kirándulóktól pár lépésre élik családi életüket. Ritkább látvány a félénk vityiúk és guvat, de hangjuk elárulja jelenlétüket. A nádfoltok között jó néhány madárfaj éldegél. Igen becses

Új betelepülő a fokozottan védett nagy kócsag, belterületi fészkelése igazi szenzáció

Örömteli, de embert próbáló feladat a zsúfolt sirálytelepen a szerezcsensirályok számlálása

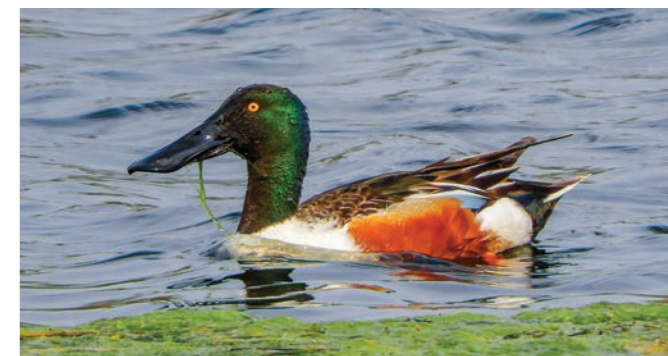
lakó a fokozottan védett cigányréce, a feketenyakú vöcsöknek pedig e két év során a megye más pontján nem is volt ismert állománya.

A nádasok aránya a rekonstrukció során jelentősen visszaszorult, a megmaradt nádfoltokat kotróval kimélyített lagúnák határolják. A törpegém bizonyítottan fészkel itt, az egyre gyakrabban megfigyelhető üstököségem, szürke gém és vörös gém megtelepedésére ugyancsak van esély. Természetvédelmünk címermadara már ki is lépett az „örvendetesen gyakori látogató” skatulyából. Éppen a róla elnevezett megfigyelőhelyről, a Kócsag-toronyból lehetett látni a három, épülő fészken ácsorgó, nádszálon átsejlő madarat. A nagy kócsag gyakran ragaszkodik megszokott költőhelyéhez, így 2021-ben érdemes lesz a toronyból a látogatóközpont bejárata felé figyelni. A kócsagokat pontosan ebben az irányban láttuk 2020-ban. A nádasokból nádírigó énekel, a keresztgát melletti kis gyékényesben pedig egy sokkal ritkább énekes, az itt már a 19. században megtalált fülemülesítke mostani költése bizonyosodott be.

A fészkelő fajok mellett a tó igazi madárszállóvá is vált. Akár tíz récefaj, kis kárókatona, fattyú- és fehérszárnyú szerkő bukkanhat fel a Sóstón vagy annak légterében, a környékbeli városrészek fecskéi is itt cikáznak táplálék után. A madarakon kívül biztosra vehető látnivalót jelentenek az itt igen szelíd békák és a mocsári teknős, illetve nagyon sok rovarfaj.

A felsorolt példákban látható, hogy a székesfehérvári Sóstó valóban új életre kelt. A tó mederszerkezete és vízkémiai viszonyai megváltoztak ugyan, de cserébe egy hazánkban egyedülálló belterületi madárparadicsom jött létre, amely immár minden szempontból méltó szomszédja a tucatnyi orchideafajnak ott-hont adó Székesfehérvári homokbánya Természetvédelmi Területnek. Felkeresését akár önálló programként, akár egy másik Fejér megyei madaras hellyel összekötve minden terepmadarásznak szívből ajánlom.

Kovács Gergely Károly

Nászruhas kanalasréce-gácsér

Balkáni gerlét zsákmányoló hím karvaly

2020. április 29-én délben a bocskai kert házuk udvarának hátsó részén, a gyepen egy hím karvalyt pillantottam meg. A madár egy frissen elejtett balkáni gerle tépésével volt elfoglalva, így engem nem is vett észre. A lakásba visszasonva egy ideig az ablakon át figyeltem családtagjaimmal a ragadozó tevékenységét, majd újra kimentem, és sikerült a házfal takarásából fotón is megörökíteni a karvalyt, a hozzá képest természetes zsákmánnyal együtt. Valószínűleg a kutyánk ugatása megijeszthette, mert pár perc után felrebbent, és a félig megkopasztott gerlét is magával vitte. Bocskai kertben a karvaly fészkelése néhány éve valószínűsíthető a költési időben rendszeresen megfigyelt példányok

alapján. Elképzelhető, hogy a már fészken ülő párjának vitte a zsákmányt a hím, ezt azonban nem tudtam ellenőrizni. A szakirodalom szerint a karvalytojók képesek gerle vagy galamb nagyságú prédát is elkapni, a kisebb termetű hímek azonban legfeljebb fekete rigó méretű zsákmányt ejtenek. A településen elég gyakori balkáni gerlét az énekesmadarakhoz képest nagyobb termetű ellenére is könnyebb zsákmányt jelenthetnek egy ügyesebb ragadozóknak, hím karvaly esetében azonban még nem észleltem hasonló jelenséget. Így a fenti megfigyelést mint érdekes kivételt tartottam fontosnak közreadni.

Pásti Csaba

Újabb adatok a havasi lile tavaszi vonulásáról a Hortobágyon

Jól ismert, hogy a havasi lile a Hortobágy egyes pusztáin rendszeres és csapatos nyár végi, őszi átvonuló, ezzel szemben tavaszi megjelenése és itteni elidőzése nagyon ritkán észlelhető. Mind a régi adatok, mind a frissebb, az utóbbi 15–30 év során megjelent közlemények a csekély számú tavaszi megfigyelést április–május hónapokra teszik, csupán egyetlen alkalommal látták korábban: 1975. március 8-án kilenc példányt a Nyíró-lapson (Fintha István adata). Tavaszi mozgalmuk rendszertelenségére utal, hogy olykor öt-hét évig is kimaradnak. Az 1976–1991 közötti időszakban magam is csak háromszor láttam, április 13. és május 11. közötti intervallumban. Ehhez képest a 2015–2020 közötti hat évben három esztendőben is észleltem tavaszi vonulást, ezek között a 2020. március 16-i megjelenés az eddigi második legkorábbi hortobágyi felbukkanása. A hat év adatait időrendben közlöm:

- 2015. április 12. Nagyiváni-puszta, 1 példány kiszíneződő tojó
- április 13. Angyalháza (Szárnyékos-hodály), 21 pld. (2 színes, 16 kiszíneződő, 3 téli ruhás)
- április 15. Angyalháza (Szárnyékos-hodály), 17 pld., az előző csapat része
- 2017. április 16. Angyalháza (Sziktelek), 2 pld. (1 színes, 1 téli ruhás, Konyhás Sándor előző nap már látta őket)
- 2020. március 16. Angyalháza (Sziktelek), 3 pld. (téli ruhásak)
- március 27. Angyalháza (Sziktelek), 1 pld. (kiszíneződő tojó)
- április 4. Angyalháza (Sziktelek), 4 pld. (1 erősen kiszíneződő, 3 téli ruhás)

A 2020-as előfordulásoknál mindhárom alkalommal voltak velük egyéb fajok (aranylile, pajzsoscankó, seregély), de különösebben nem volt nagy összetartás: egyikkel sem tartózkodtak sokáig együtt, és nem is repültek velük tovább. Érdekes volt még az is, hogy a fentiekben felsorolt helyszínek közül csak a Nagyiváni-puszta nem számít rendszeres őszi pihenőhelyüknek, tehát a gyér számú tavaszi havasi lile a nagyszámú őszi átvonuló közül kerülhet ki.

Szöveg és fotók: Kovács Gábor

Szürke gém a fenyőfán

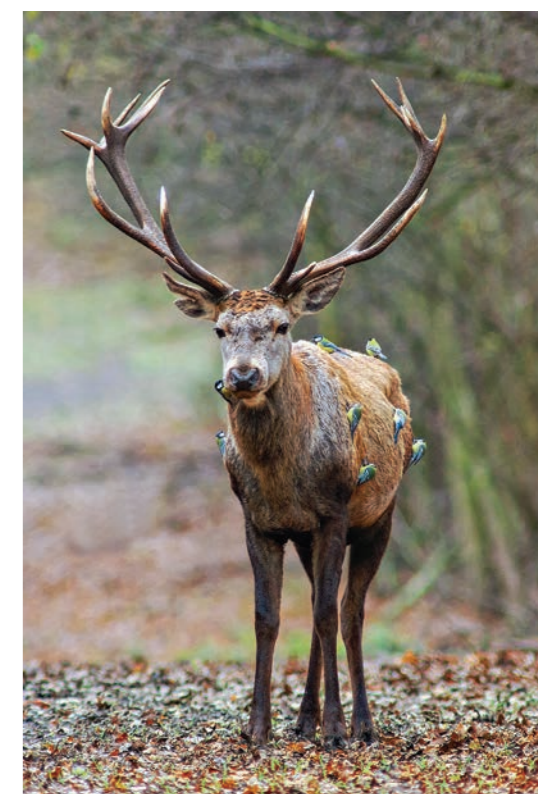
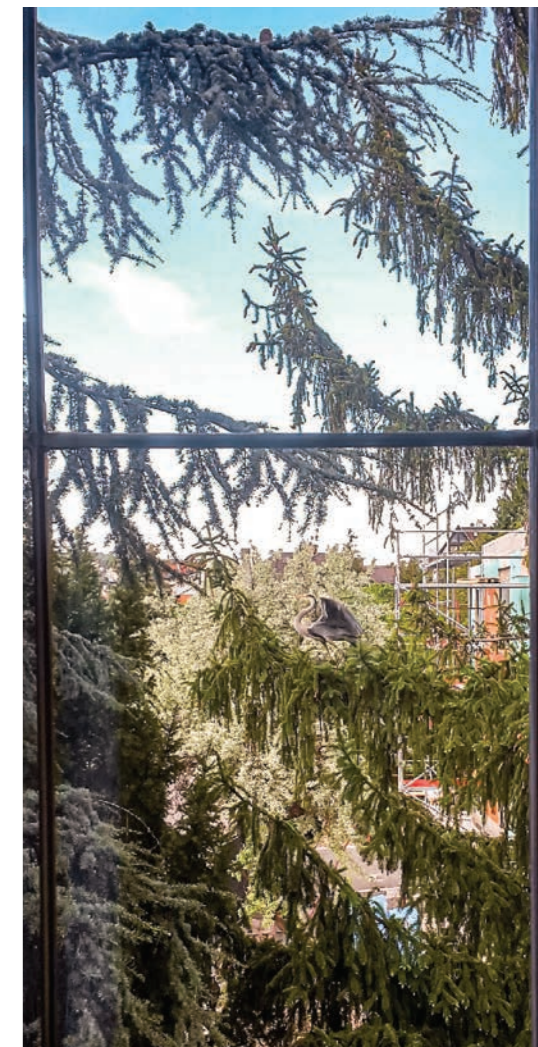
Budapest II. kerületének Törökvész területén lakom kisgyermek korom óta, amely napjainkban is zöldövezetnek minősül. Most már inkább a társasházak vannak túlnyomó többségben, azonban még jó néhány családi ház is megbújik közöttük. A Balogh Ádám utcában van az ingatlanunk, nem messze az ugyanilyen nevű (Balogh Ádám-szikla) természetvédelmi területtől, a Veres Péter Emlékház közvetlen szomszédságában.

Május elején a kora délutáni órákban történt az eset. A karanténos időszakra tekintettel a ház felső szobájában olvastam – stílszerűen – munkás Szent József elmékedéseit. Az ablakkal szemközt ülve egyszer csak valami nagyobb árnyat éreztem. Felnéztem, és a közeli fenyőfa egyik kinyúló ágán egy nagy szürke madár hintázott. Szó szerint értendő, mert oly méretes volt a jószág, hogy a fenyőág igencsak mozgott alatta. Volt időm megszemlélni a madarat, mert úgy két percig ücsörgött az ágon, és kitartóan bámult lefelé. Jól kivehető farkója alapján könnyű volt felismerni a szürke gémet. Közben eszembe jutott, hogy valahogy csak meg kellene örökíteni, mert ki hiszi majd el, hogy a hegyen a házak közötti fenyőre egy gém telepedett. A zárt ablak üvegén keresztül még éppen sikerült elkapni a pillanatot, amikor felszálláshoz meglebbenti hatalmas szárnyait.

No de ezzel a történet nem ért véget. A fenyőfa alatt kis kerti tó pompázik évtizedek óta. Minden évben külön izgalom, hogy a benne lévő halak hogy veszelik át a téli fagyokat. Évente változó sikerrel, de azért mindig kiolvadnak tavasszal a jég alól. Ez persze nemcsak nekik, nekünk is nagy öröm. Így volt idén is, néhány veszteséget leszámítva harmincöt túlélőt – a kicsi három-négy centiméterestől a tíz-tizenkét centis nagyobbakig – sikerült megszámolnunk áprilisban. Könnyű volt, mert a tavirózsa takarólevelei még csak éppen bontakoztak, és így nem igazán volt hova bújniuk. Igaz, a feleségem a hónap végén szóvá tette, hogy szerinte a nagyobb halak „eltűntek” a kis tavacskákból. Megnyugtattam, hogy nem jól látja, nyilván elbújtak, de hogy hova, azt én sem tudtam megmondani.

Miután így megörültünk a gém látogatásának, másnap délelőtt ismét szemügyre vettük a diszhalállományt. Döbbenet láttuk, hogy a halak mennyisége nem csak csökkent, hanem egyszerűen eltűnt majdnem az összes. Akkor jutott el a tudatomig, hogy a szépséges szürke gém látogatása igencsak öncélú volt. Néhány napig még – bizva a csodában – aprólékosan figyeltük a kis vízfelületet, de bizony mindössze három túlélő ügyeskedte ki magának a jogot, hogy idén is legyen hal a kerti tóban, és jövő ilyenkor nyugodt szívvel várhassuk vissza falánk madarunkat. [Szerkesztői megjegyzés: A szürke gém urbanizációja erősödni látszik a fővárosban, az MME Központi Irodájához az elmúlt években folyamatosan érkeztek hasonló jellegű bejelentések Budapest egész területéről.]

Szöveg és fotó: Nagy János Nándor

„Felcinkézve” című fotóm története

Évekkel ezelőtt kimentem a Gerecsébe szarvasbikát fényképezni. Cserkelgettem pár órát, de nem jutottam fotózási lehetőséghez. Elhatároztam, hogy kiülök egy szép nyiladékra, hátha ott szerencsém lesz. Elhelyezkedtem, és felállítottam az állványomat, felszereltem a gépvázra a 2.8/300 mm-es teleobjektívemet, és vártam. Sokáig nem mozdult semmi. Egyszer csak kijött a nyiladékra egy szép szarvasbika, és felém fordulva megállt. Éreztem, hogy történni fog valami. Ott állt mozdulatlanul, sokáig. Megkomponáltam a képet, és vártam. Hirtelen cinkék repültek rá a bikára, és a szőrében keresgéltek. Valószínű, hogy egy cinkecsalád volt. Nem tudtam, hogy mit nézegetnek, aztán rájöttem, hogy az állat szőrében elbújt szarvaskulancslegyeket szedegetik össze. Elkészítettem a fotót, és azóta sem láttam ilyet. Talán egyedi eset volt, mindenesetre maradandó, szép emlék lett.

Szöveg és fotó: Szekeres János

ÉRDEKES MADÁRMEGKERÜLÉSEK

szerkeszti: Karcza Zsolt és Lukács Katalin Odett

Az elmúlt időszakban a Madárgyűrűzési Központba beérkezett, kiegészített (gyűrűzési adattal együtt lezárt) megkerülésekből válogattunk. A külföldön gyűrűzött madarak adatainak kiegészítése rövidebb-hosszabb időt vesz igénybe, így jelen válogatásban is található néhány korábbi megkerülési adat, amelyeket az elmúlt hónapokban zártunk le. A gyűrűzők, megfigyelők, megtalálók vagy adatközlők nevét technikai okok miatt nem minden esetben és teljes terjedelemben tudjuk feltüntetni. A közölt összesítések tájékoztató jellegűek, és a 2020. szeptember végéig beérkezett adatok alapján készültek. A madárfajok sorrendje – szerkesztési okok miatt – nem mindenhol követi az aktuális rendszertani sorrendet.

Az MME-honlap mme.hu > Tudástár > Magyarország madarai oldalán az egyes madárfajok naprakész gyűrűzési eredményei böngészhetőek: gyűrűzési összesítések, a jelölési és a külföldi vonatkozású megkerülési helyek térképei, valamint a leggyakoribb kézrekerülési okok százalékos eloszlásdiagramjai.

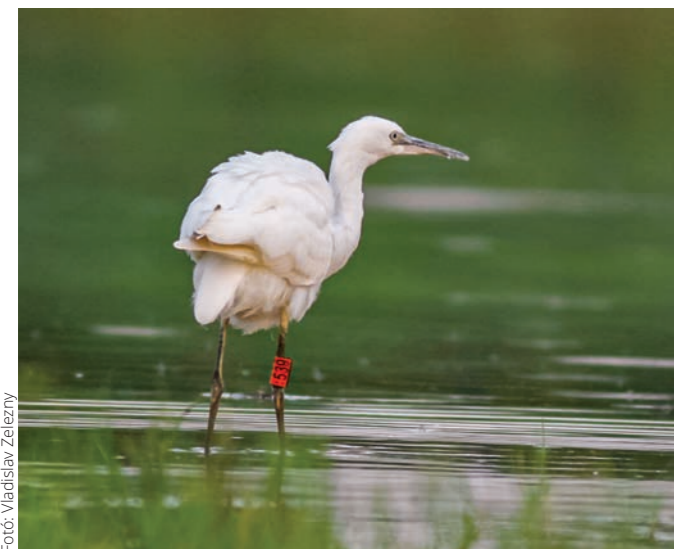
Amennyiben gyűrűs madarat, madártetemet, jelölőgyűrűt talál, fém- vagy színes gyűrűs madarat észlel, kérjük, értesítse a Madárgyűrűzési Központot a ringers@mme.hu e-mail-címen. Így a megkerülési adatok beépülhetnek a hazai madárgyűrűzési adatbankba, és a központ munkatársai a feldolgozás után elküldik Önnek a gyűrűzési és megkerülési adatokat egy válaszlevélben.

KIS KÓCSAG

Egy hazai jelölésű fiatal kis kócsagot figyeltek meg 2020. augusztus elején Prágától nem messze (Vladislav Zelezny). Ezt a madarat fiókaként gyűrűzték július elején az Oslí-Hanyban, az Esterházy Madárvárta közelében (Győr-Moson-Sopron megye, Tatai Sándor). Az eddig külföldön megkerült hazai jelölésű kis kócsagok közül ez a példány kóborolt északi irányban a legtávolabb. Az itthon ez idáig megjelölt kétezer kis kócsag közül összesen húsz madár került meg külföldön, a legtöbb Olaszországban (hat példány) és Tunéziában (három példány). A legtávolabbi megkerülést a teletöletről, Szenezából jelentették.

Egy másik magyar gyűrűs kis kócsagot a Fertő tó ausztriai részén figyeltek meg 2020. nyár közepén, majd nem sokkal később az Oslí-Hanyban is látták (Győr-Moson-Sopron megye, Szommer Tamás). Ezt a madarat 2015-ben gyűrűzték Somogy-szentpálon (Somogy megye, Szinai Péter). Jelenleg ez a legidősebb ismert hazai jelölésű példány. Az EURING (European Union for Bird Ringing) madárkorrekord-listája (longevity list) alapján huszonkét éves volt a legidősebb megkerült, gyűrűs kis kócsag, amelyet Franciaországban lőttek le.

A kis kócsag fokozottan védett gémfélének. Vonuló, a telet Afrikában tölti, ahonnan március és május között érkezik vissza a fészkelőterületére. A fiatal madarak a kirepülést követően kisebb-nagyobb távolságokra kóborolnak, mielőtt megkezdnék az őszi vonulásukat délnyugati irányba.

Fotó: Vladislav Zelezny

BÉKÁSZÓ SAS

Egy Németországban gyűrűzött békászó sаст fényképeztek le június közepén Bucsa határában (Békés megye, Kun Zoltán). Ez az első megkerült, német gyűrűs példány itthon. A madarat 2019 júliusában jelölték Mecklenburg-Elő-Pomeránia tartományban, a lengyel határ közelében.

Fotó: Kun Zoltán

A békászó sаст vonuló madárfaj, a telet Afrika Szaharán túli részén tölti. Az európai fészkelő állomány jelentős része a Boszporusznál hagyja el a kontinentet.

GÓLYATÖCS

Egy szerbiai gyűrűs gólyatöcsöt fényképeztek le április közepén Katymár közelében (Bács-Kiskun megye, Tamás Ádám). A madarat fióka korában jelölték, 2017. június közepén a Vajdaságban, Zombortól nem messze. A Szerbiában gyűrűzött gólyatöcsök közül ez az első, ami megkerült Magyarországon.

Nyár közepén egy másik, gyűrűs gólyatöcs is lencsevégre került. Ercsi közelében, egy időszakos vizes területen fényképeztek le egy színes gyűrűs példányt (Fejér megye, Mezey

Fotó: Mezey Károly

Károly). Ezt a madarat 2015. június elején gyűrűzték fiókaként Szabadszállás határában (Bács-Kiskun megye, Pigniczki Csaba). A jelölését követő hónapban Ausztriában a Fertő tónál, 2019. tavaszán pedig Pákozdi határában is megfigyelték. Az itthon gyűrűzött gólyatöcsök közül jelenleg ez a legidősebb megkerült példány. Az EURING (European Union for Bird Ringing) madárkorrekord-listája (longevity list) alapján legalább tízéves a legidősebb ismert gyűrűs gólyatöcs.

A fokozottan védett gólyatöcs vonuló madár, a telet Afrikában tölti, ahonnan március-áprilisban érkezik meg a fészkelőterületeire.

HAVASI PARTFUTÓ

Egy színes gyűrűs havasi partfutót figyeltek meg augusztus elején Észtországban. A madarat 2018 októberében gyűrűzték a Mekszikópusztai Madárvártán (Győr-Moson-Sopron megye,

Hadarics Tibor). A jelölés helyén idén májusban is megfigyelték a tavaszi vonulása során. A magyar gyűrűs havasi partfutók közül ez a harmadik példány, amelyik megkerült a balti országban, és mind közül ezt figyelték meg Magyarországtól legtávolabb, északi irányba.

A havasi partfutó rendszeres nagyszámú tavaszi és őszi átvonuló a Kárpát-medencében, a telet Nyugat-Európa és Afrika tengerpartjai mentén tölti.

PAJZSOSCANKÓ

Egy magyar gyűrűs pajzsoscankót figyeltek meg július elején Észtországban. A madarat 2019. április végén gyűrűzték zöld színű zászlós gyűrűvel Sárkeszi határában (Fejér megye, Koleszár Balázs). Ez az első hazai jelölésű példány, amely megkerült a balti országban. A pajzsoscankó Eurázsia északi részén költ, nálunk nagy számban vonul át. Az ebben az

időszakban itthon meggyűrűzött pajzsoscankók közül legmesszebb Észak-Oroszországban, Finnországban, Lettországon, valamint déli irányban Tunéziában és Maliban kerültek meg madarak.

A pajzsoscankó Eurázsia északi területeinek vizes élőhelyein fészkel. A nálunk nagy számban átvonuló madarak a telet Afrikában töltik.

RÉTI CANKÓ

Az elmúlt hónapokban több magyar gyűrűs réti cankót is megfigyeltek Észak-Európában. Egy-egy példány Svédországban és Finnországban, a Botteni-öböl partvidékén került meg. Ezekről távolabb, Lappföld déli határánál figyelték meg a harmadik madarat, amely jelenleg a legészakibb megkerült, hazai gyűrűs réti cankó. Mindhárom madarat a Fertő–Hanság Nemzeti Parkban, a Mekszikópusztai Madárvártán jelölték zöld színű zászlós gyűrűvel 2018, illetve 2019 nyarán (Koleszár Balázs, Pitó Andor).

Fotó: Roland Lillkai

Magyarországon 2017 óta alkalmaznak a réti cankón teleszkóppal viszonylag könnyen leolvasható színes gyűrűs jelölést. Az azóta ezzel a módszerrel meggyűrűzött ezerháromszáz madár közül huszonkét példányt figyeltek meg külföldön, a legtöbbet Lengyelországban.

A réti cankó Eurázsia északibb területeinek vizes élőhelyein fészkel. Magyarországon nagy számban vonul át, a telet Afrikában tölti.

LÓCSÉR

Egy színes gyűrűs lócsért fényképeztek le a Tata melletti Réti-tavakon augusztus közepén (Komárom-Esztergom megye, Batty Gellért, Lippai Károly). A madarat idén júniusban

Fotó: Batty Gellért

gyűrűzték fiókaként Svédországban, a Botteni-öböl egy szigetén (Stenarna). Magyarországon eddig huszonhét, Észak-Európában gyűrűzött lócsér került meg, közülük ez a második, amelyiket a színes gyűrűje alapján azonosítottak. A korábbi adatok elsősorban kézre kerülések – főként lelővések – voltak az 1960-as, 1970-es évekből.

A lócsér észak-európai fészkelő, kis számban rendszeresen átvonulnak a Kárpát-medencén. A telet Észak-Afrika partvidékén, a Vörös-tenger partvidékén és a nagy afrikai folyók mentén töltik.

KUVIK

Egy hazai gyűrűs elhullott kuvikot találtak Szlovákiában, Komáromtól északra július elején. A madarat fióka korában gyűrűzték 2019. május végén Csákvár közelében (Fejér megye, Szalai Gábor). Ez az első, Szlovákiában megkerült magyar gyűrűs példány.

A kuvik nem vonul, egész évben a fészkelőterülete környékén tartózkodik, így a gyűrűs madarak távolsági és külföldi megkerülései is ritkák, ez utóbbiak elsősorban a határ menti területekre korlátozódnak. Mindössze egyetlen Kárpát-medencén kívüli kézrekerülési adatot ismerünk, egy 1933-ban gyűrűzött példányt találtak Délnyugat-Lengyelországban.

FOLTOS NÁDIPOSZÁTA

Egy foltos nádiposzáta került kézre augusztus elején Líbia földközi-tengeri partvidékén. A beszámoló alapján egy halász fogóeszközébe keveredett, de végül szerencsésen megszugga az esetet, sikerült sértetlenül elengedni. A madarat 2019 augusztusában gyűrűzték a Sumonyi Madárvonulás-kutató Állomáson (Baranya megye, Lukács Zoltán). Ez a második magyar gyűrűs foltos nádiposzáta, amely megkerült az afrikai országban.

A foltos nádiposzáta hosszú távú vonuló, a telet Afrikában, a Szaharától délre tölti. A tőlünk északabbra fészkelő állományok nyár végén nagy számban vonulnak át a Kárpát-medencén.

KIS POSZÁTA

Egy dán gyűrűs kis poszátát fogtak vissza augusztus közepén a Fehér-tavi Ornitológiai Táborban (Sándorfalva, Csongrád megye, Mórocz Attila). A fiatal madarat tíz nappal korábban gyűrűzték a Falster sziget déli csücskén (Gedser-fok). Ez a harmadik, Dániában gyűrűzött kis poszáta, amelyik megkerült nálunk. Ezenkívül angol (két példány), ausztriai, finn, holland, izraeli, lengyel (három pld.), német és egy kenyai gyűrűs egyed került meg Magyarországon.

A kis poszáta európai állománya a Boszporusz felé vonul, a telet a Száhel-övezet keleti régiójában, valamint az Arab-félszigeten töltik.

TÖVISSZÚRÓ GÉBICS

Júliusban egy hazai gyűrűs tövisszúró gébicset fogtak vissza Csehországban, Prágától északkeletre. A madarat a kikelésének évében, 2018 augusztusában gyűrűzték a Famosi Madárvártán (Pest megye, Király Krisztián). Ez az első magyar gyűrűs tövisszúró gébics, amely megkerült Csehországban. A tövisszúró gébics hosszú távú vonuló, a telet Afrikában, a Szaharán túl tölti.

ÉRDEKES MADÁRMEGFIGYELÉSEK

szerkeszti: Hadarics Tibor

A következőkben rövid áttekintést szeretnénk nyújtani 2020 júliusának, augusztusának és szeptemberének legérdekesebb faunisztikai megfigyeléseiből. Az itt következők – Magyarországon jórészt nagyon ritkán előforduló – madárfajok adatainak nagy része a Nomenclator Bizottság által hitelesítendő, ez viszont a legtöbb esetben még nem történt meg, ezért az előfordulások pontos időpontjait nem közöljük.

JÚLIUS

A hónap első hetében a kőszegi Abért-tónál több alkalommal is láttak karmazsinpírókat (B. Schedl) 1, köztük három éneklő himet (Székely B.). A májusban az ország több pontján is megfigyelt pártásdarut július első hétvégéjén ismét látták a fertőújlaki Nyéki-szálláson (Balaskó Zs.), és ugyanezen a hétvégén a hosszú ideje Apácatorna mellett éneklő him kerti sármányt is megfigyelték (Vasuta G., Péntek I.), illetve egy öreg vörösféjű gébicset is Kalocsa mellett (Prager Cs.).

A hónap második hetében a kőszegi Abért-tónál két him és egy tojó karmazsinpírókat észleltek (Balaskó Zs.) 2, az izsáki Kolon-tónál pedig egy öreg tojó rozsdás nádiposzáta fogtak és gyűrűzték (Tamás E. A. és társai).

Július harmadik hetében a kőszegi Abért-tó mellett egymás közelében láttak egy himet, egy tojót és két fiatal karmazsinpírókat, a tó mellett egy másik helyen pedig egy himet és

egy tojót (Illés P.); ugyanezen a napon Dunaszekcsőnél pedig egy, a Duna felett repülő halfarkast észleltek (Kisari Sz.).

A hónap utolsó hetében Fertőújlak mellett egy öreg nilusi ludat (Hadarics T.), a tömörkényi Csaj-tavon pedig egy nyilvánvalóan fogságból szökött – egyébként eredetileg dél-afrikai elterjedésű – szürkfejű ásóludat láttak (Csibrány B.). Július utolsó harmadában több havasi sarlósfecskét, egyszerre legfeljebb hat példányt figyeltek meg Hódmezővásárhelyen (Gyarmati G. és mások) 3 egy panelházakból álló lakótelepen; a madarak valószínűleg a panelek réseiben költöttek. Ugyanígy a debreceni fészkelőhelyen is egész hónapban meg lehetett figyelni a havasi sarlósfecskét, akárcsak augusztusban, amikor a kirepült fiatalokkal együtt egyszerre akár tizenhat madarat is láttak (Oláh J. és mások).

Fotó: Székely Balázs

Fotó: Balaskó Zsolt

Fotó: Szántó Bence

AUGUSZTUS

A hónap első hetében a Hortobágyon (Szatmári-telek) egy fiatal halászsirályt 4 és egy vedlő öreg feketeszárnyú székicsért (Tar J. és mások) 5, a székesfehérvári Vörösmarty-halastavakon egy kenti csért (Koleszár S.), a Kunmadarasi-pusztán pedig szintén egy öreg feketeszárnyú székicsért láttak (Borza S.) 6.

Augusztus első hétvégéjén a fertőújlaki Borsodi-dűlőben egy nászruhából téli tollzatba vedlő laposcsőrű víztaposót figyeltek meg (Tar J. és mások) 7.

A hónap harmadik hetében Balatonmáriafürdőn három kenti csért (Fenyősi L.), Siófok-Szabadisóstónál egy sötét és egy világos színváltozatú ékfarkú halfarkast (Péntek I., Mohácsi G.), Balatonyörökön egy sötét változatú, de pontosan meg nem határozott halfarkast (Kisari Sz.), a Bósárány melletti Nyirkai-Hányban pedig egy nilusi ludat láttak (Pitó A.).

Augusztus negyedik hetében Apajon egy világos színváltozatú törpesast (Zágon A., Kőrös T.), a Pátkai-víztározón egy fiatal halfarkast (Kovács G. K., Kovács E.), Siófok-Szabadisóstónál egy

Fotó: Tar István

Fotó: Szelőcsei István

Fotó: Borza Sándor

Fotó: Hadarics Tibor

Fotó: Zsinka Bernadett

Fotó: Ilycsin László

Fotó: Oláh János

fiatal kenti csértl (Péntek I.), a bükki Nagy-mezőn egy fiatal kövirigót (Zsinka B.) 5, Tihany és Szántód között a Balatonon egy kenti csértl észleltek (Simay A., Simay G.).

A hónap végén a mórahalmi Nagy-Széksós-tavon egy fog-ságból szökött – egyébként Ausztráliában élő – fekete hattyút (Oláh S., Szalai K. és mások), Kesztölc közelében egy fakó

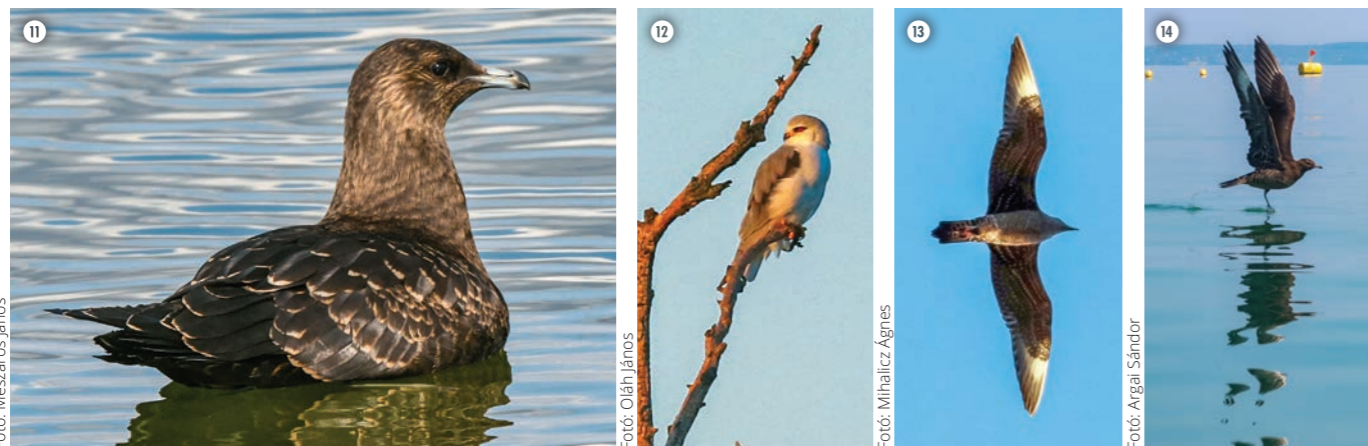
keselyűt (Ilycsin L.) 9, a tömörkényi Csaj-tavon pedig egy fiatal laposcsőrű víztaposót láttak (Barkóczy A., Pigniczki Cs. és mások). Ugyancsak augusztus utolsó napjaiban bukkant fel a Hortobágyi-halastavon egy öreg, nászruhából téli tollzatba vedlő ázsiai pettyeslile (Tar J. és mások) 10; ennek az észak-sibériai fajnak ez az ötödik előfordulása Magyarországon.

Szeptember

A hónap legelején a balatonmáriafürdői kikötőben egy kenti csértl láttak (Bárdos I.). Az augusztus végén a Hortobágyon feltűnt, vedlő öreg ázsiai pettyeslile egészen szeptember második hétvégéjéig kitarított a Hortobágyi-halastó északi részén (Tar J. és mások). A hónap első hetében több helyen is láttak egy-egy fiatal ékfarkú halfarkast az országban, így a Balatonon Balatonfenyvesnél (Cser Sz. és társai) és Siófoknál (Péntek I.), a Tisza-tavon Sarudnál (Veszelinov O.) és Abádszalóknál (Mészáros J.) 11, valamint a szegedi Fehér-tavon (Szántó B. és társai). Ugyancsak a hónap első hetében egy fiatal terekcankót láttak a Hortobágyi-halastavon (Tar J. és társai), illetve egy kuhit Jászivány határában (Borbáth P. és társai)

12. Szeptember második hetében a Balatonon több helyen – Fonyódon (Mihalicz Á.) 13, Keszthelyen (Pesti G., Szekeres R.) és Siófokon (Argai S.) 14 – is láttak egy-egy ékfarkú halfarkast, Karakószörcsök közelében egy átrepülő fakó keselyű (Vasuta G.) került szem elé, a Dávod melletti Földvári-tónál pedig egy öreg berkuposzátát fogtak és gyűrűztek (Móroc A. és társai).

A hónap harmadik hetében több napig tartózkodott egy-egy fiatal vándorpartfutó a Pátkai-víztározón (Kovács N. és mások) 15, illetve a geszti Begécsi-víztározón (Mészáros Cs., Kaczkó Á. és mások). Ugyancsak a hónap harmadik hetében tűnt fel a szegedi Fehér-tavon egy fiatal cankópartfutó (Mészáros Cs. és mások) 16, a tömörkényi Csaj-tavon pedig

Fotó: Mészáros János

Fotó: Oláh János

Fotó: Mihalicz Ágnes

Fotó: Argai Sándor

Fotó: Kovács Norbert

Fotó: Szántó Bence

Fotó: Barkóczy Csaba

Fotó: Klecsó István

Fotó: Csibrányi Balázs

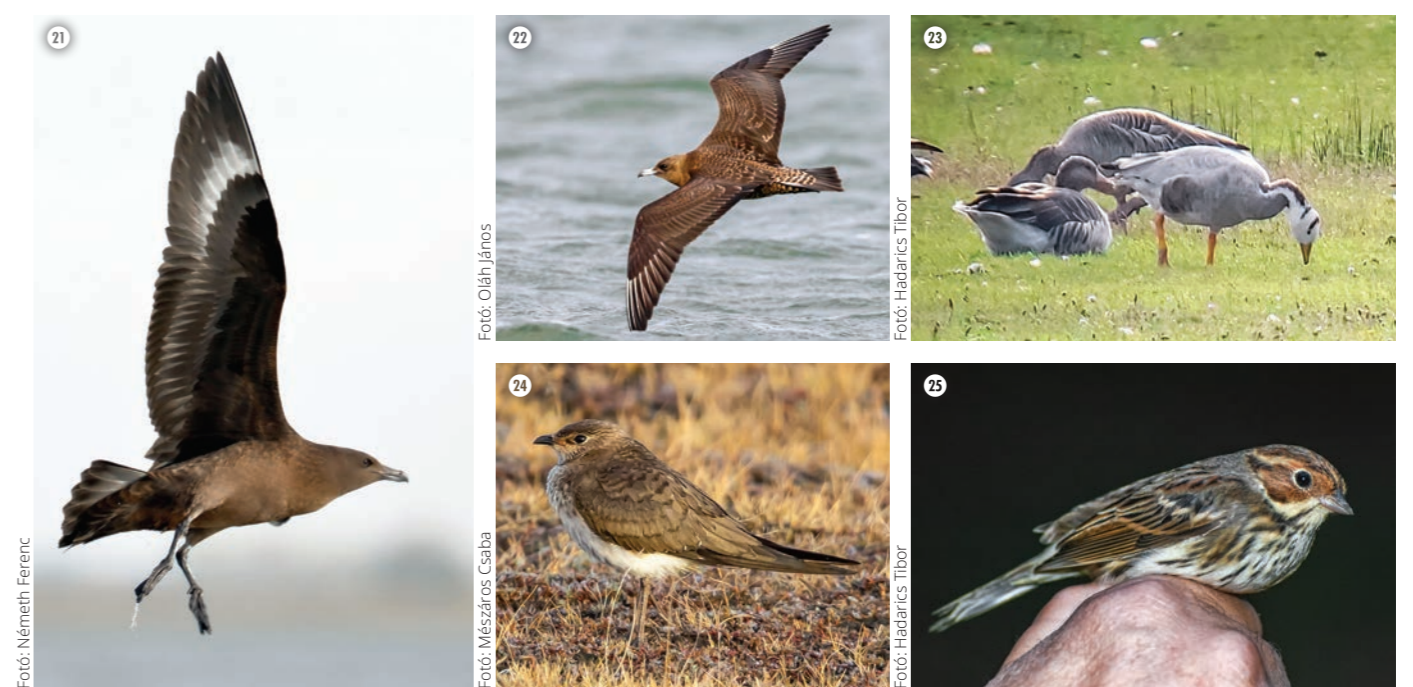
Fotó: Oláh János

egy sárgalábú cankó (Tóth Cs. és mások) 17, mindkét madár egész hónapban kitarított a területen, ez idő alatt nagyon sokan látták őket (mindkettő észak-amerikai faj, a cankópartfutónak ez a tizenhatodik, a sárgalábú cankónak pedig csak a hatodik előfordulása Magyarországon). Szintén a hónap harmadik hetében a Zámolyi-víztározónál egy átrepülő (Klecska F.) 18, Tiszasziget közelében pedig nyolc éjszakázó fakó keselyűt figyeltek meg (Pintér P. és mások) 19.

Szeptember negyedik hetében a balmazújvárosi Nagysziken egy fiatal törpevízicsibét (Nagy Gy. és mások) 20, a

Tisza-tavon egy nagy halfarkast (Ampovics Zs. és mások) 21 és egy fiatal szélesfarkú halfarkast (Lendvai Cs. és mások) 22, Izsák közelében pedig két átrepülő fakó keselyűt észleltek (Németh Á., Bodor Á.).

Szeptember utolsó napjaiban a fertőújlaki Borsodi-dűlőben egy öreg indiai ludat (Pellinger A., Hadarics T.) 23, a kardoskúti Fehér-tónál egy feketeszárnyú székicsértl láttak (Kaczkó Á., Mészáros Cs.) 24, Tömörd mellett pedig egy törpesármányt fogtak és gyűrűztek (Varga L. és mások) 25.

Fotó: Németh Ferenc

Fotó: Oláh János

Fotó: Hadarics Tibor

Fotó: Mészáros Csaba

Fotó: Hadarics Tibor

Köszönet illeti a madarak megfigyelőit, hogy adataikat közkinccsé tették. Kérjük, hogy – amennyiben eddig még nem tették meg – a megfigyelések részletes dokumentációját mielőbb juttassák el a Nomenclator Bizottság titkárához (Gál Szabolcs, e-mail: nomenclator@birding.hu). Az itt felsorolt adatok nagyrészt az érdekes megfigyeléseket közlétező www.birding.hu, illetve a www.rarebirds.hu internetes oldalakról származnak.

ÉRDEKES MADÁRFÉSZKELÉSEK

szerkeszti: Haraszthy László

CIGÁNYCSUK FÉSZKELÉSE SZÉNABÁLÁBAN

Tápiósági kertünk végében a széna kaszálását követően néhány hengerbálát nem szállított el a tulajdonosa 2014-ben, hanem az ottani kis nyárfaliget mellé helyezte el, a felázás ellen rossz autógumikra felrakva. A bálák a következő év tavaszán is ott voltak még. Egy „érdekes kismadár” fészkelésére a vejem hívta fel a figyelmet. 2015. május 27-én én is megnéztem az oldalán fekvő hengerbála „körlapjában”, a bála szélétől körülbelül húsz centiméterre kialakított üregszerű mélyedést, amelyben akkor már hat cigánycsukfiókka lapult. A fészkelőhely a bálában körülbelül hetven centiméter magasan volt a talajfelszínrel. A szülőmadarak szorgos etetésének és a tulajdonos türelmének köszönhetően (ezt a bálát csak ősszel vitte el) a költés eredményes volt, a fiókák sikeresen kirepültek. Hasonló esetről korábban dr. Kovács Gábor számolt be a Hortobágyról.

Fotók: Füri András

fészkelő madarainak költésbiológiája című könyve nem említ hasonló fészkelési módot, így érdekesnek találtuk megfigyelésünket leírni.

Bozó László, Bozóné Borbáth Erna

ŐSZAPÓ FÉSZKELÉSE GYÉKÉNYESBEN

Őszapó érdekes fészkelésére lettem figyelmes egy Vác-hoz közeli bányatónál. 2020. március 27-én egy őszapópár keresgért a nádas szélén a gyékényesben. Arra gondoltam, hogy ott szedegetik össze a fészkekanyagot, és viszik a közeli nyárerdőbe. De fordítva történt: a nyarasból hozták a pihét, zuzmót a gyékénybe. Hosszas figyelés után megláttam az épülő fészket, amely a sűrű gyékényben – a parttól két, a víz fölött fél méterre – volt elrejtve. A költés sikeres volt, később láttam a kirepült fiókat. Sok helyen találtam már őszapófészket, de nádas szélén, gyékényben még soha.

Fotó: Dénes János

Dénes János

TALAJON FÉSZKELŐ VÖRÖS VÉRCSEK

A nyári betakarítási munkák (kaszálás, aratás) sokszor okoznak meglepetéseket a természetvédelmi szakembereknek. Például mikor munka közben olyan fokozottan védett, földön fészkelő fajok fészkei kerülnek elő, mint a tűzok vagy a hamvas rétihéja. Szerencsésebb esetben ezeket a fészkeket a munkagépben ülve még időben észlelik a gazdálkodók, és a fészkek körül védőzónát hagynak meg. Ez elegendő lehet, hogy a madarak sikerrel zárják a költést. Így történt ez 2020. június 27-én is nem messze Nádudvartól, ahol a kaszálást végző gépkezelő egy, a fészkeről felroppenő ragadozó madár miatt értesítette a természetvédelmi őrszolgálatot. A munka során további fészkeket is találtak, így összesen öt került elő. Mivel a körülmények hamvas rétihéjára utaltak, aznap délután kimentünk ellenőrizni, minden rendben megy-e tovább a költéssel. Először drónnal ellenőriztük a fészkeket, melyekben pelyhes fiókákat és záptojásokat is láttunk, de a távolság miatt ennél több nem volt kivehető. A fészkektől pár száz méterre vártunk napnyugtáig; semmi nem mozdult – tegyük hozzá, egyáltalán nem jellemző a hamvas rétihéjára, hogy ilyen könnyen hátrahagyja fészket. Mivel lassan sötétedett, az addigai alapján a fiókák kimentését kezdtük el szervezni. A fészkekhez ekkor mentünk oda; a fiókák vércsére jellemző hangon vijjogtak, és megjelenésükben is vércsére hajaztak, a záptojások pedig barnán pöttyözöttek voltak. Egyértelművé

Fotó: Godó Laura

vált, vörösvércse-fészkelepek került elő. Az öt fészkekben összesen tizenkét fiókat számoltunk; egy egyfiókás, kettő kétfiókás, egy háromfiókás és egy négyfiókás fészkek voltak. Záptojást három helyen, az egy-, két- és háromfiókás fészkekben találtunk, mindegyikben egyet-egyét. Két fészkek tizenöt-húsz méterre, másik kettő pedig ötven méterre helyezkedett el egymástól, míg ezek a „párosok” és egy különálló fészkek egymástól kétszáz-kétszáz méterre voltak megtalálhatók. Az első fészkek közelében találtunk még néhány mélyedést, melyek erősen fészkecsészékre hasonlítotak. Viszont az nem volt bizonyítható, hogy ezek további párokhoz tartoztak, amelyeknek tönkrement a költése, vagy a jelenlévőkhöz. A kaszáló egy korábban művelt terület helyén kialakult másodlagos szárazgyep, nagyjából lábszárközépig-térig erővegetációval. A fészkek ötven-száz méteres körzetében több bokor és kisebb fa található, míg kétszáz méteres körzetében egy nagyobb fás sáv húzódik – ezeken látható volt néhány szarka- és varjűfészkek. Az esetre magyarázatul szolgálhat az élőhely jó minősége, a pocokgradáció, illetve hogy a fák közelsége ellenére limitált volt az elfoglalható fészkek száma – persze ezek csak feltételezések. A fiókákat 2020. július 2-án egyedileg jelöltük meg színes gyűrűvel, hogy kirepülésüket követően esélyünk legyen követni a sorsukat. A fészkekben ekkor összesen kilenc fiókat találtunk; a háromfiókás fészkekből két fiókának nyoma veszett, a négyfiókásban pedig a legkisebbet elpusztulva találtuk; záptojás is csak az egyik kétfiókás fészkekben maradt. Köszönjük Hoffmann Károly és Turny Zoltán instrukcióit, valamint Németh Zoltán gyűrűzésben nyújtott segítségét!

Godó Laura, Borza Sándor

SARLÓSFECSKÉK FÉSZKELÉSE ÉPÜLETSZIGETELÉSBE VÁJT HARKÁLYÜREGEKBE SOPRONBAN

Az talán ismert, hogy hazai városaink közül Sopronban él az egyik legnépesebb sarlósfecske-állomány (lásd Pellinger Attila írásait). Városunkban is régi épületek padlásain, lakótelepek panelházainak réseiben, szellőzőiben fészkel. Különös koncentrációját tapasztalhatja az ember a Soproni Erzsébet Oktató Kórház környékén. Az épületek fölött és között vijjogva szálló egyes madarak vagy csapatok érdekes színfoltot jelentenek. Magam is azt feltételeztem, hogy a kórház régi, bár teljesen felújított épületeinek padlásain költének, mígnem figyelmes nem lettem az új központi épület függőleges élénél feketéllő lyukakra. Nem kellett sokáig várni arra, hogy egyikből-másikból sarlósfecskek bújjanak elő, bizonyára fiókáikat etető madarak. Haraszthy László a sarlósfecskek fészkehelyeinél elsőként említi a harkályok által vésett faodvakat. Modern világunkban is fennmaradt ez a harkály-sarlósfecske egymásraltalság. Közismert, hogy a harkályok gyakorta megbontják az épületek homlokzatszigetelését, vélt vagy valós táplálékforrás után kutatva. Ez történt a soproni kórház főépületével is. A sarokillesztéseknél képződhetnek olyan belső, kisebb üregek, amelyeket a harkályok dobolásuk során észlelnek, oda bevésnek, majd ezeket az üregeket

Fotó: Faragó Sándor

foglalják el a sarlósfecskek. Természetesen nem minden üreg lakott, annak bősége, bejárati nyílásának elszíneződése utal annak aktív volta. Egy helyütt úgy tűnt, hogy két bejárati nyílása is lehet egy odúnak. Becslésem szerint tíz-tizenöt pár sarlósfecske költhet ezekben az üregekben. E költőhelyek megőrzése – mivel érdemben nem befolyásolják az épület állagát – lehetséges, sőt kívánatos, egyúttal megőrződnek az egyébként százéves parkkal ékesített kórházterület e különleges, vijjogó lakói.

Faragó Sándor

SARLÓSFECSCKE KÖLTÉSE ROZSDAFARKÚFÉSZKÉKBEN

A Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság munkatársai ellenőrzést tartottak a Budapest I. kerületében, a Batthyány utca 26. szám alatti társasház felújításánál 2020. június 11-én, ahol a Linzi lépcső felőli oldal nagyon romos tűzfalát tatarozás miatt felállványozták. A helyszíni ellenőrzés során a legfelső szinten egy lakott, háromtojásos teljes sarlósfecske-fészke-aljat találtak egy korábbi költésből származó házirozsdafarkúfészkekben.

Fotók: Csékly Péter

A sarlósfecske szokatlan fészkehelyválasztása, hogy másik madárfaj fészkeiben építi ki saját kis fészkecsészéjét, igen meglepő, főleg, hogy a fészkek oldalról nyitott helyen, egy kivett téglahelyén épült. Bár szakirodalmi adatok alapján ritkán előfordul, hogy elhagyott molnárfecskefészkekben költ, vagy házi veréb fészket használja alapnak.

A tojások a későbbi természetvédelmi hatósági ellenőrzések során sajnos már nem voltak a fészkekben, a költés ismeretlen okból megghiúsult. A környéken sok dolmányos varjú és szarka is portyázik, amelyek könnyen hozzáférhetnek a nyílt helyen lévő fészkekhez az állványzatról.

A sarlósfecskek általában jól elrejtik fészkeiket magas épületek üregeibe, repedéseibe, padlások rejtett zugaiba, lakótelepi panelházak illesztőréseibe és szellőztetőrácsai mögé, ahova szűk bejárati nyílás vezet. Ritkábban faodvakban is költének természetes, eredeti fészkelőhelyeiken.

Berényi Zsombor

TAKARÁS NÉLKÜLI KENDERIKEFÉSZEK

Egy kenderikepár gabonátároló oldalához támasztott elszáradt lucfenyőre építette fészket Hajdúnánáson. Mint az a képen is látható, a fészkek teljesen takarásmentes helyen voltak. A gabonátároló mellett naponta járnak emberek, traktorok, kombájnok, de ez nem zavarta a madarakat. A fészket 2020.

Fotók: Polyák Ferenc

július 21-én fedeztem fel, akkor négy fióka volt benne, melyek 23-ig ott is maradtak. Július 23-án éjjel nagy eső volt, 24-én reggelre két fióka kiesett (és el is pusztult) a megcsúszott fészkekből. Július 27-én reggel a két életben lévő, kitollasodott fióka a fészkekben volt. 28-án reggel az egyik fióka kiugrott, és repdesni kezdett a földön (öt-tíz métert tudott repülni), délutánra a fészkek már üres volt.

Polyák Ferenc

ÚJABB ADATOK AZ ÖRVÖS GALAMB ÉPÜLETEN TÖRTÉNŐ KÖLTÉSÉHEZ

A Madártávlat 2018. évi 4. számában beszámoltunk az örvös galamb épületen történt költéséről. Az elmúlt évtizedek állományemelkedése és városi környezetben történő egyre gyakoribb költései után feltételezhető, hogy épületen is egyre gyakrabban fognak megtelepedni. 2019 áprilisában Budapesten a Szépművészeti Múzeum nyugati oldalának egyik párkányán kotló példányt, júniusban pedig a Nyugati pályaudvar belső udvarában egy alig repülő fiatal példányt figyeltünk meg. Mivel költésre alkalmas fa nincs a közelben, ezért ebben az esetben is feltételezhető az épületen történt költés. 2020 júniusában Mezőberény térségében egy gazdasági épület második emeletének ablakpárkányán figyeltünk meg egy kotló példányt. Körösladány határában egy elhagyott hodály leszakadt mennyezetének sarkára építették a fészket, amelyből két fióka repült ki sikeresen. Tudomásunk szerint ez az első alkalom, hogy az örvös galamb épület belső terében költött annak ellenére, hogy a környéken fészkelésre alkalmas fák is voltak.

Fotó: Bagyura János

Bagyura János, Puskás László

A VÖRÖS VÉRCSE ÚJ TÍPUSÚ FÉSZKEHELYFOGLALÁSA A MOSONI-SÍKON

A Mosoni-síkon is rendkívül sokrétű a vörös vércse fészkelhelyválasztása. Szinte minden Haraszthy László (2019) által említett fészkelési formát kimutattunk már a területről. A leggyakoribb természetesen a dolmányos varjú vagy egerészölyv elhagyott gallyfészkeben való költése. 1990-ben

a már használaton kívüli albertkáz mérszakai határ-őr-magasfigyelő („mafi”) „kerengőjén” találtam négyes fészkelőt (hasonló fészkelést közölt később a Fertő partjáról Váczi Miklós). Ugyanezen időben Albertkáz mérszakai templomának tető alatti rozettás támpilléreinek üregeiben is költött néhány pár (nyomuk jól látszott a falon) mindaddig, amíg a templom renoválása során ezeket be nem falazták. Ugyancsak fészkel évek óta a Lajta projektben kihelyezett költőládákban (erdei fülesbagoly-lal társbérletben) is négy-öt pár.

Fotó: Faragó Sándor

Érdekes jelenségre figyeltem fel 2019-ben a Lajta projektben végzett rendszeres madárállomány-felméréseim során. A vörös vércse néhány helyen tapasztalt gyakoribb megfigyelése, majd a kirepülések idején észlelt aggregációja eddig nem ismert fészkelési szokását igazolta. A nyomok a szalmakazlakhoz vezettek, amelyeket „kockabálából” építettek. Ennek illesztéseiben alakítottak ki fészkeküregeket a vörös vércsék, egy-egy kazalban három helyen két-három pár. E jelenség megismétlődött 2020-ban is, igaz, a korábbi kazlak báláit felhasználták almozásra, de az új kazlak közül kettő most is vörösvércse-tanya maradt. Mindkét említett évben nagyon magas volt területünkön a mezei pocok állományűrűsége. A kaszált takarmányfű- és lucernatáblák eszményi táplálkozóhelyet kínáltak számukra, ami a vörös vércse (és más ragadozó madarak) megtelepedését, helyben maradását segítette. A gallyfészkek viszonylagos hiányát ilyen fészkek hely-adaptációval váltotta ki a faj. Ilyen esetben arra kell figyelni, hogy a kazlak almozási célú megbontása ne okozzon fészkelijpusztulást. Ezt eddig sikerült elkerülni.

Faragó Sándor

HUSZONÖT TOJÁSOS SZÉNCINEGE-FÉSZKEKALJ

Az erdi kertünkben kihelyezett odúban tizennyolc széncinegetojást találtam 2020. május 18-án. Mivel a tojások mintázata nagyon hasonló, feltehetően nem összetojásról van szó, hanem egy tojótól származik az összes tojás. Ezt követően, az odút figyelve, néhány napig még folyt a kotlás, majd a fészket a tojó elhagyta. Ekkor már huszonkét tojást számoltam meg. Mivel érdekesnek tartottam a jelenséget, sajnáltam kidobni az elhagyott fészket a meddő tojásokkal, ezért felajánlottam azt a helyi múzeumnak. Sipos György végezte a konzerválást, miközben a fészkek alá került további három tojást talált. Összességében tehát feltehetően egy tojótól származó huszonöt tojásból álló széncinege-fészkekajlról van szó. Véleményem szerint a fészkekben ugyanazon cinegepártól két sorozatban történt tojásrakás valószínű: a húsvét környékén lerakott tojásokat feltehetően a szokatlan a hideg miatt nem költötték ki, majd pünkösdi táján hozzárakták a második csoport tojást. Valami oknál fogva aztán a tojó feladta az elkezdett költést.

Fotó: Haraszthy László

Bereczki Dániel

BIRDLIFE IZLAND

Név: Fuglavernd
Alapítás éve: 1963
Tagok száma: 1300
Kiadvány: *Fuglar* (Madarak) tagsági magazin
Postacím: Hverfisgata 105, 101 Reykjavík, Íceland
Telefon: +354 562-0477
E-mail: fuglavernd@fuglavernd.is
Honlap: www.fuglavernd.is

Egyesületünk 1963-ban azért jött létre, hogy a rétisas védelmét irányítsa, de most már egyéb veszélyeztetett fajok védelmével is foglalkozunk hazai és nemzetközi együttműködésben egyaránt. Izland hetvenöt fészkelő fajából harminckettő szerepel az IUCN vörös listáján. A Fuglavernd (amely madárvédelmet jelent) 2018-ban lett teljes jogú BirdLife-partner.

Országunkban kilencvenkilenc fontos madárelőhely (IBA) található, ezek fele tengerimadár-kolónia. A honlapunkon harminchét telepről találhatóak színes információk, a jövő év elejére ezek az oldalak már angolul is elérhetőek lesznek.

Három madárvédelmi területet kezelünk: délen Flóiban, ahol 1974 óta foglalkozunk a terület vízháztartásának helyreállításával, Vatnsmýriban – ez a terület Reykjavík központjában található – és keleten Hafnarhólmiiban, amelyik az utóbbi időben a legjobb lundamegfigyelő hely lett.

Flói a nagy Þjórsá lávasíkon fekszik, mely körülbelül 8700 évvel ezelőtt jött létre, és az Ölfusforir területtel, valamint az Ölfusá folyó torkolatával alkot IBA területet. A láva a sziget belsejében lévő Veiðivötn területéről származik, és ez volt a Földön a jégkorszak utáni legnagyobb lávafolyás. Ezt a nagyjából 5 km²-es, durván 1-1,5 km széles természetvédelmi területet vizes rétek, kis medencék és tavacsok ezrei pettyezik. Ezeket az ősi lávamélyedéseket a magas talajvíz tölti fel, átmérőjük a négy-méterestől a néhányszor tíz méteresig változik, és legtöbbjük

Flói természetvédelmi terület légi felvétele (fotó: Jóhann Óli Hilmarsson)

Hafnarhólmi, a legújabb természetvédelmi terület Borgarfjörður eystriné (fotó: Daniel Bergmann)

A kis póling egyike azoknak a fajoknak, melyek megőrzéséért Izland felelős (fotó: Jóhann Óli Hilmarsson)

nagyon sekély. A terület fő természetvédelmi értékét a néhány tucat itt költő északi búvár adja. Számuk a terület vízháztartásának javítása után megnövekedett. Jelentős méretű pehelyrécetelep található az Ölfusá folyó Kaldaðarnes szigetén, és néhány pár a természetvédelmi területen is fészkel. A terület alacsonyan fekvő, átlagosan két méterrel fekszik a tengerszint felett. Tavasszal a tengeri dagály elönti, és csak a Stakkholt-domb marad szárazon. Itt állítottuk fel a madármegfigyelő állomásunkat. Tiszta időben a környező hegyek látványa egyszerűen elragadó.

Rendezvényeinken és madármegfigyelő túráinkon a lakosság érdeklődését szeretnénk felkelteni a madarak iránt. Az iskolák minden évfolyama számára készítünk oktatási anyagokat.

Figyelemmel kísérjük a kormány, a helyi hatóságok és fejlesztők tevékenységét, törekszünk szakértőink delegálására az illetékes bizottságokba. Ezen a téren is sok múlik az önkénteiseinken.

Dögg Matthiasdóttir

Fordította és összeállította: Madas Katalin

Önkéntesek segítenek a Flói rezervátum vízháztartásának helyreállításában (fotó: Jóhann Óli Hilmarsson)

Önkéntesek a Reykjavík központjában lévő természetvédelmi terület megtisztításán dolgoztak (fotó: Dögg Matthiasdóttir)

Önkéntesek által vezetett madárismertető séta a Reykjavík-tónál (fotó: Fuglavernd-archívum)

A lunda Izlandon vörös listás, Európában és a világ többi részén a sebezhető kategóriába tartozik (fotó: Jóhann Óli Hilmarsson)

A Flói madárrezervátum télen. A képen Mark Day (RSPB) és Dögg Matthiasdóttir (Fuglavernd) látható (fotó: Hólmfríður Arnardóttir, a Fuglavernd igazgatója)

CSATLAKOZZON ÖN IS AZ MME MADÁRBARÁT KERT PROGRAMJÁHOZ!

Országszerte már több mint
hétezeren, köztük több
mint ezer óvoda és iskola
regisztrált a 2002-ben
indult programba.

**Csatlakozás, részletek
és az elismerő tábla
megszerzésének feltételei
az MME-honlapon
találhatóak:**

**mme.hu > MADÁRBARÁT >
Madárbarát kert program**

MADÁRBARÁT KERT

MADÁRBARÁT ÓVODA

MADÁRBARÁT ISKOLA

MADÁRBARÁT MUNKAHELY

MADÁRBARÁT PANEL

2020. tél

Keress telelő
erdeifülesbagoly-
csapatokat a
parkokban, utcai
fasorokban! Próbáld
megszámolni őket!

Számold meg, hány erdei
fülesbagoly van a képen!
A játék megfejtését a
csipogo@mme.hu
e-mail-címre várjuk
2020. december 15-ig.

Előző számunk
nyertese: Kóta
Mihály (9 év)

Az őszi játék megfejtése:
1-kuvik, 2-gyöngybagoly, 3-
karvalybagoly, 4-uráli
bagoly, 5-réti fülesbagoly, 6-
erdei fülesbagoly, 7-
füleskuvik, 8-macskabagoly,
9-hóbagoly, 10-uhu

Madarak a betondzsungelben

A megfejtés beküldői
hozzájárulnak nevük és
életkoruk közléséhez.

Városi madarak

A sarlósfecskek a városok igazi légi vadászai: hihetetlen sebességgel cikáznak magasan a házak között, repülő rovarok tömegeit gyűjtve össze a falak réseiben kucorgó fiókáiknak.

Az erdei fülesbagoly elhagyott dőlányosvarjú-fészkekben is költ. A varjúfélék és a baglyok fontos szerepet játszanak a túlszaporodott parlagi galambok, illetve rágcsálók ritkításában.

Hasonlóan az erdőkhöz, mezőkhöz, a városok is élőhelyet biztosítanak sok-sok élőlény számára. Számos madárfaj is alkalmazkodott a városi körülményekhez, és izgalmas, különleges kapcsolatokat alakítottak ki egymással. A városlakó madarak közösségében minden fajnak fontos szerep jut.

A parlagi galambok félig visszavadult házi galambok. Évezredek óta városlakók, és rendkívül jól alkalmazkodó madarak. Tömegessé válásukról viszont az ember is tehet a rengeteg szemetelés miatt. Elsősorban rajtuk múlik, hogy mennyire sokszínű városaink élővilága.

A házi rozsdafarkú a belvárosi épületek tetején is megtalálja a megfelelő rovar táplálékot. Reszelős énekét antennáról antennára röpködve hallatja.

A fekete rigó annyira jól alkalmazkodott a városi életformához, hogy itt sokkal sűrűbben fordul elő, mint az erdőben. Mivel télen is megfelelő mennyiségű táplálékot találnak, ezért a városi fekete rigók nem vonulók.

Figyeld meg! A városi fekete rigók hangosabban énekelnek, mint erdőlakó társaik, hogy túlharsogják a városi zajokat.

Az emberi települések sok szempontból kedvezőbb feltételeket kínálnak, mint a „vadon”: télen sincs túl hideg, több a táplálék, több a fészkelőhely, kevesebb a ragadozó. A városi parkok is madárparadicsommá válhatnak. Minél nagyobbak, és minél jobban kapcsolódnak a városi zöld oázisok egymáshoz, annál gazdagabb élővilágnak adnak otthont.

A tökécs récék egyre gyakrabban költenek lapos tetőkön, belvárosi erkélyeken, ahonnan könnyen elérnek valamilyen vizes élőhelyet.

Nemcsak a galambok, hanem számos más városi madár is megél az emberek által szétszórt hulladékból: sirályok, csókák, szarkák, varjak, rigók, verebek...

Az eredetileg sziklákon fészkelő madarak nem tesznek különbséget egy sziklaorom és egy belvárosi toronyház párkánya között. Ha rendelkezésre áll a fiókaneveléshez szükséges táplálék mennyiség, akkor akár a belvárosban is költ a vándorsólyom, a vörös vérese vagy az uhu.

A városi madarak „kukázása” akár végzetes is lehet számukra, ugyanis az ember élelmiszereinek java része más élőlények számára nem megfelelő, ráadásul az ételmaradékok közé mérgek, vegyszerek is keveredhetnek.

SEGÍTS A PÓKNAK ELJUTNI A RÉSZÉZ, AHOL ELBÚJHAT!
VIGYÁZZ, MERT AZ ÚTVONALAK EGYIKE A MADÁRHOZ VEZET...

Legyél Te is városi madarász! Indulj el, és nyomozz: mit esznek és mit csinálnak a városi madarak télen? Jelöld térképen a látott madárfajokat, érdekes megfigyeléseidet pedig küldd el nekünk az mme@mme.hu e-mail-címre!

Az MME Madárbarát oldalán (mme.hu > MADÁRBARÁT) számos érdekes témában mélyülhetsz el a hosszú téli estéken.

Fotók: Bajor Zoltán, Máté Bence, Niko López, Orbán Zoltán, Pirkabaz
Selmeczi Kovács Ádám
Szerkesztés, illusztrációk: Juhász Lilla, Csirnéki Dalázs

Az MME Természetbarátok Boltja téli kínálatából

Teleszkópok és távcsövek

Ismeretterjesztő könyvek és határozók

Mesterséges odúk

Madáretetők

A bolt csomagküldő szolgáltatása folyamatos, de a COVID-19 járványhelyzet miatt a személyes vásárlás lehetősége bizonytalan. Az aktuális hatósági szabályokhoz alkalmazkodó változásokról az MME honlap bolti oldalán számolunk be, kérjük, ott tájékozódjon vagy az üzlet mobilszámán érdeklődjön. Köszönjük!

További ajánlatokért keresse fel online áruházunkat
www.mme.hu/bolt
06-20-969-7778

115 MM-ES OBJEKTÍV MODUL
A LEGKISEBB
RÉSZLETEIBEN IS
NAGYSZERŰ

SEE *THE* UNSEEN

SWAROVSKI
OPTIK